

Myötätuntoteot osana pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa

Nea Paajanen

OPINNÄYTETYÖ
Elokuu 2021

Sosionomin tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

PAAJANEN, NEA:

Myötätuntoteot osana pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö 49 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Elokuu 2021

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä, jotka liittyvät myötätuntotekoihin varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössä tutkittiin, miten varhaiskasvattajat määrittelevät myötätuntoteot ja millä tavalla he tukevat niiden toteuttamista osana arjen pedagogista toimintaa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten tietoisesti kasvattajat kiinnittävät huomiota myötätuntotekoihin ja kuinka tavoitteellisesti niitä edistetään.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusotteella, jossa oli myös piirteitä kvantitatiivisesta eli määrällisestä tutkimusotteesta. Aineiston keruu tapahtui laadullisen kyselytutkimuksen avulla, joka sisälsi myös muutamia määrällisiä kysymyksiä. Kysely toteutettiin verkossa, ja kyselyyn osallistui anonymisti 11 varhaiskasvattajaa eräästä pirkanmaalaisesta yksityisestä päiväkotiketjusta. Aineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysiä.

Opinnäytetyön tulosten mukaan myötätuntoteko käsitteenä oli varhaiskasvattajille tuttu, ja he määrittivät myötätuntoteon käsitteenä pitkälti samalla tavalla. Varhaiskasvattajat olivat tunnistaneeet lapsiryhmässään lasten toisilleen toteuttamia erilaisia myötätuntotekoja ja puolet vastaajista kannusti esimerkiksi ristiriitailanteen selvittelyssä lapsia toteuttamaan toisilleen myötätuntotekoja. Varhaiskasvattajat tukivat lasten myötätunnon kehitystä ja edistivät lasten myötätuntotekojen toteuttamista toisilleen eri tavoin. Varhaiskasvattajien lapsiryhmissä oli käyty jonkin verran keskustelua myötätunnon kehityksen tukemisesta ja myötätuntotekojen edistämisestä osana arjen pedagogisen toiminnan suunnittelua. Myötätuntotekojen edistämiseksi lapsiryhmissä oli luotu tavoitteita lähinnä yksilöllisesti yksittäisille lapsille tarpeen mukaan tai ne olivat osa suurempaa kokonaisuutta.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vaikka käsitteenä myötätuntoteko oli varhaiskasvattajille tuttu ja he tukivat lasten myötätunnon kehitystä ja edistivät erilaisilla toimilla lasten myötätuntotekojen toteuttamista toisilleen, eivät varhaiskasvattajat kuitenkaan kiinnittäneet tietoisesti myötätuntotekoihin huomiota. Myötätunnon kehityksen osalta oli käyty enemmän keskustelua ja asetettu tavoitteita kuin myötätuntotekojen edistämisen, mikä vahvistaa johtopäätöstä siitä, että myötätuntotekoihin ei kiinnitetä tietoisesti huomiota.

Asiasanat: varhaiskasvatus, myötätuntoteko, myötätunto

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

PAAJANEN, NEA:
Compassionate Acts as Part of Pedagogy in Early Childhood Education

Bachelor's thesis 49 pages, appendices 5 pages
August 2021

This study was aimed to explore early childhood education employees' views on compassionate acts in early childhood education. The purpose was to find out how consciously educators pay attention to compassionate acts and how purposefully they are promoted.

The study was conducted as a qualitative study with features of a quantitative study. The data were collected through questionnaires sent to early childhood education workers and then analyzed by using qualitative content analysis.

The results showed that the concept of compassionate acts was familiar to early childhood educators and that they had identified compassionate acts that children had done for each other. There had been some discussion about supporting the development of compassion and promoting compassionate acts as part of the planning of everyday pedagogical activities. To promote compassion in groups of children, goals had been created mainly for individual children as needed or as part of a larger theme.

It was found that although the concept of compassionate acts was familiar to early childhood educators and they promoted the implementation of children's compassionate acts for each other through various activities, early educators did not consciously pay attention to compassionate acts or purposefully promoted them.

Key words: early childhood education, compassionate acts, compassion

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	6
	2.1 Aiheen valinta.....	6
	2.2 Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	6
3	MYÖTÄTUNTO.....	8
	3.1 Myötätunnon määrittelyä	8
	3.2 Myötätunto varhaiskasvatuksessa	11
4	MYÖTÄTUNTOTEKO	14
	4.1 Myötätuntoteon kolmivaiheinen prosessi	14
	4.2 Myötätuntoteot varhaiskasvatuksessa	16
	4.3 Aikuisen rooli myötätuntotekojen tukijana	17
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	21
	5.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	21
	5.2 Aineiston analyysi	22
6	TULOKSET	24
	6.1 Varhaiskasvattajien näkemyksiä myötätuntoteoista	24
	6.2 Myötätuntotekojen edistäminen.....	28
	6.3 Myötätuntotekojen tavoitteellinen tukeminen	31
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
8	POHDINTA	39
	8.1 Luotettavuus ja eettisyys	39
	8.2 Kehittäminen ja jatkotutkimukset.....	41
	LÄHTEET	42
	LIITTEET	45
	Liite 1. Sähköinen kysely	45
	Liite 2. Saatekirje	49

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksessa pyritään tukemaan lasten kasvua empaattisiksi ja myötätuntoisiksi ihmisiksi, jotka huomioivat muut, ovat avuliaita, luotettavia, rohkeita ja tulevaisuudessa aktiivisia kansalaisia. Nämä pyrkimykset sisältyvät Varhaiskasvatusta säätelevän Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustaan, jossa yhtenä arvona määritellään ihmisenä kasvaminen. Varhaiskasvatuksessa lapsille opetetaan tietynlainen arvoperusta ja ohjataan lapsia toimimaan sen mukaan. (Opetushallitus 2018, 20.) Oman kokemuksen mukaan lasten keskinäistä vuorovaikutusta hyödynnetään kuitenkin näiden taitojen opettelussa liian vähän. Sosiokulttuurisesta näkökulmasta tarkasteltuna lasten oppiminen ja kehitys tapahtuvat vuorovaikutuksessa toisten kanssa, eli esimerkiksi päiväkodissa lapset (ja varhaiskasvattajat) voivat auttaa toisiaan oppimaan samalla oppien itsekin (Koivula 2017, 265–267).

Klassinen tilanne on esimerkiksi syksyn kurakelit ja kuravaatteiden pukeminen. Se on vaikeaa ja ahdistaa monia lapsia. Aikuinen ei ehdi auttamaan kaikkia lapsia heti, joten osa lapsista turhautuu ja hermostuu, mikä purkautuu kiukkuna ja levottomuutena. Yksi lapsi huomaa toisen itkua tihrustaen yrittävän saada kurahousujen kumilenksuja saappaan alle ja rupeaa auttamaan. Aikuinen huomaa tämän ja toteaa, että kiva kun autat, mutta minä voin kyllä tulla auttamaan, pue sinä itsesi vain. Ja lapsi siirtyy pois, jotta aikuinen pääsee auttamaan. Jos tilanteessa aikuinen olisikin vain antanut toisen lapsen auttaa, olisivat molemmat lapset saaneet tilanteesta tärkeitä kokemuksia. Auttaja kokenut itsensä tärkeäksi päästessään auttamaan ja autettava olisi kokenut itsensä tärkeäksi, kun kaveri huomasi hänen harmituksensa ja halusi auttaa juuri häntä.

Myötätunnon kehittyminen ja myötätuntoteot aiheena kiinnostavat itseäni ja haluan oppia niistä lisää. Haluan selvittää tarkemmin, miten mitä myötätunto ja myötätuntoteot tarkalleen tarkoittavat ja miten voin varhaiskasvattajana tukea lapsia myötätunnon kehityksessä ja myötätuntotekojen toteuttamisessa. Käsitteiden selventämisen lisäksi haluan selvittää omien kokemusteni pohjalta varhaiskasvattajien ajatuksia siitä, miten he ymmärtävät myötätuntoteot ja kuinka tärkeäksi he kokevat ne osana omaa työskentelyään varhaiskasvattajina.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aiheen valinta

Johdannossa kuvasin tilannetta, jossa lapsi tunnistaa toisen kärsimyksen ja ryhtyy tekoihin helpottaakseen tämän oloa. Tämänkaltaisia tilanteita olen todistanut varhaiskasvatuksessa paljon, mutta toisinaan aikuinen jostakin syystä keskeyttää tämän tilanteen esimerkiksi kiireeseen vedoten. Useinkin varmasti syynä on vain se, että aikuinen pyrkii esimerkiksi pukemistilanteessa saamaan kaikki ulos ja kokee, että päästään nopeammin ulos, jos hän auttaa lasta ja tämä toinen lapsi pääsee pukemaan.

Todistettuani näitä tilanteita arjessa toistuvasti halusin lähteä selvittämään, miten varhaiskasvattajat suhtautuvat arjessa näihin lasten keskinäisiin auttamisen tekoihin. Teoriaa tutkiessani törmäsin käsitteeseen myötätuntoteko ja se kuvasi käsitteenä juuri sitä, mitä halusin lähteä tutkimaan opinnäytetyössäni. Halusin opinnäytetyöni avulla selvittää, millä tasolla varhaiskasvatuksen työntekijät kiinnittävät huomiota lasten myötätuntotekoihin omassa työskentelyssään ja kuinka he pyrkivät tukemaan lapsia niiden toteuttamisessa. Myötätuntoteot varhaiskasvatuksessa on varhaiskasvatuksen tutkimuksessa ajankohtainen aihe, josta on paljon tuoretta tutkimusta, minkä vaikutti myös aiheen valintaan.

2.2 Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä liittyen myötätuntotekoihin varhaiskasvatuksessa. Tavoitteenani on selvittää miten tietoisesti kasvattajat kiinnittävät huomiota myötätuntotekoihin ja kuinka tavoitteellisesti niitä edistetään.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on seuraava: Miten tavoitteellisesti varhaiskasvattajat tukevat myötätuntotekojen toteuttamista osana arjen pedagogista toimintaa varhaiskasvatuksessa. Tarkentavia tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Miten varhaiskasvattajat määrittelevät myötätunteot?
2. Millaisia erilaisia myötätuntekoja varhaiskasvattajat ovat nähneet arjessa omassa lapsiryhmässään?
3. Miten varhaiskasvattajien mielestä lasten myötätuntekojen toteuttamista voitaisiin edistää?

3 MYÖTÄTUNTO

3.1 Myötätunnon määrittelyä

Käsitteenä myötätunto on moniulotteinen. Tieteellisessä tutkimuksessa sitä voidaan käsitteenä tarkastella useasta eri näkökulmasta, mikä vaikeuttaa sen määrittelyä (Rainio, Kurenlahti, Nurhonen, Pursi, Hilppö & Lipponen 2020, 332). Myötätunto voidaan nähdä tilannekohtaisena ilmiönä, eli se määrittyy suurelta osin siitä kulttuurisesta ja historiallisesta asiayhteydestä, jonka osana se on (Rajala, Lipponen, Pursi & Abdulhamed 2017, 166–167). Myötätunto nähdään demokraattisten yhteiskuntien ja yhteisöjen perusasenteena ja tunteena. Ilman myötätuntoa ihmisiltä puuttuu motiivi kunnioittaa muita, suojella heitä haitoilta ja reagoida ansaitsemattomiin kärsimyksiin. Myötätunto on siis ikään kuin osa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden moraalista perustaa. (Rajala ym. 2017, 168; Rajala & Lipponen 2017, 3.) Myötätunnon voi nähdä myös moraaliseen käyttäytymiseen liittyvänä tunne- ja toimintarekisterinä (Rajala ym. 2017, 169).

Eri tieteenalat käyttävät käsitettä erilaisin määrittelyin ja erilaisissa merkityksissä (Pessi & Martela 2017, 13). Tutkija Anna Martta Seppäsen, teologian tohtori Anne Birgitta Pessin, teologian tohtori Henrietta Grönlundin ja tutkija Miia Paakkasen (2017) mukaan ”myötätunto on haastava tutkittava, sillä se kuuluu niihin ajattelua ruokkiviin ihmisenä elämisen ikiaikaisiin ilmiöihin, jotka eivät ole vain yhden tieteenalalan tutkimuksen ja määrittelyn kohteena” (Seppänen ym. 2017, 3). Myötätunnon selkeää määrittelyä on siis vaikeaa tehdä. Esimerkiksi psykologisesta perspektiivistä myötätunto ymmärretään tunteena tai yksilön taitoina tai ominaisuutena. Yksilön ominaisuutena myötätunto voidaan ymmärtää yleisenä käyttäytymismallina, ajatteluna tai emotionaalisten reaktioiden tyylinä toimia ahdistuneiden tai kärsivien puolesta. Tarkasteltaessa myötätuntoa psykologisesta näkökulmasta yksi keskeinen rajoitus on se, että keskitytään niihin, jotka ilmaisevat myötätuntoa ja jätetään huomioimatta myötätuntoa saavien tai todistavien näkökulma. (Rajala & Lipponen 2017, 5.) Sosiaalisen käytännön teoria pyrkii ylittämään näitä psykologisten näkökulmien rajoituksia ja käsittelee myötätuntoa moniulotteisena prosessina. Myötätunto tulisi ymmärtää ennemmin sosiaalisena il-

miönä. Myötätuntoa muovaavat ja muotoilevat eriarvoisuuden ja pakon olosuhteet, jotka ulottuvat sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja solidaarisuuteen. (Lipponen 2016, 3–4.)

Myötätunto nähdään ihmisten elinehtona: aitona lähimmäisen kohtaamisena, jaettuna ihmisyytenä ja myötäelämisenä. Myötätunto lähtee toisen tunnetilan huomaamisesta, joka johtaa tähän tunnetilaan eläytymiseen. Tunnetilan huomaaminen ja siihen eläytyminen johtaa tekoihin, joilla ilmaisemme myötäelämistä. (Trogen 2017; Auvinen 2020.) Myötätunnossa siis ihminen huomaa toisen ihmisen kärsimyksen tai mielihahan ja kokee empaattista huolta toista ihmistä kohtaan. Tämä voi johtaa tekoihin, joiden tarkoituksena on lievittää toisen kärsimystä. Mielipahasta puhuttaessa tarkoitetaan laajaa kirjoa epämiellyttäviä subjektiivisia kokemuksia, joita voivat olla esimerkiksi kipu, pelko, suru, ikävä tai harmi. (Rajala, Kontiola, Hilppö & Lipponen 2019, 3; Rainio ym. 2020 332.) Vahvat tunteet ovat osa myötätuntoa (Pessi & Martela 2017, 13). Myötätunnossa ihmiset jakavat yhteisesti tunnekokemuksen, joka ylittää itsen rajat. Myötätuntoa voi kuvata jakamattomana, yhteisenä ”minäme-kokemuksena”. (Pelkonen 2020, 270–271.) Välittömän kärsimyksen lievittämisen lisäksi myötätunto voi ilmetä esimerkiksi toimina, joiden tavoitteena on pyrkiä muuttamaan sosiaalisia olosuhteita, jotka vahingoittavat ihmisiä tai aiheuttavat heille ahdistusta (Rajala & Lipponen 2017, 3).

Pessi ja tutkijatohtori Martela (2017) ovat olleet mukana CoPassion: Myötätunnon mullistava voima -tutkimushankkeessa. Hankkeessa on työskennellyt heidän lisäksi 10 hengen moniammatillinen tiimi. CoPassion -hankkeen pohjalta he hahmottavat myötätunnon prosessina, joka koostuu kolmesta T:stä. Nämä kolme T:tä ovat tietoisuus, tunne ja toiminta. Myötätunto vaatii siis kaikkia kolmea: tietoisuutta eli kykyä havaita ja ymmärtää toisen ihmisen tilannetta ja tunnetilaa, halua toimia toisen puolesta, sympatiaa ja tunneyhteyttä ihmisten välillä, eli tunnetta sekä toimintaa, eli konkreettisia tekoja, joilla pyritään lisäämään toisen ihmisen hyvää. (Pessi & Martela 2017, 13–14.)

Esimerkiksi empatia, auttaminen, sympatia, sääli ja altruismi nähdään myötätunnon naapurikäsitteinä. Empatia on yksi keskeisistä myötätunnon naapurikäsitteistä. (Pessi & Martela, 2017, 14.) Empatia on myötäelämistä, kokemusten jakamista, tunneyhteyttä ja samaistumista toiseen ihmiseen. (Aaltola 2017, 25;

Pessi & Martela 2017, 14). Empatian ja myötätunnon erona on siis se, että myötätunnossa tunnetaan jotakin tunnetta toista kohtaan, kun taas empatiassa tunnetaan tunnetta toisen kanssa, eli esimerkiksi kärsitään toisen ihmisen kanssa. Empatiassa toiseen ihmiseen ei siis kohdisteta erillistä tunnetta, vaan toisen ihmisen tunteita tunnustetaan ja myötäeletään (Aaltola 2017, 25.) Myötätunto taas tapahtuu toiminnan tasolla erilaisena toimintana ja tekoina, joiden tarkoitus on lievittää toisen ihmisen kärsimystä (Trogen 2017). Empatia suuntautuu siis tunteena enemmän itseen, ja myötätunnon suuntana taas ovat muut ihmiset (Pelkonen 2020, 271). Yksi empatian myötätunnon ero on myös niiden erot rajallisuudessa. Empatia on rajallinen voimavara, kun taas myötätunto on loppumaton voimavara. Myötätunto nähdään ei-uuvuttavana suhtautumistapana toisten ihmisten kärsimykseen, minkä takia se on loppumaton voimavara. (Pelkonen 2020, 270.) Empatia on yksi osa myötätuntoa (Pessi & Martela 2017, 15), mikä voi vaikeuttaa näiden käsitteiden toisistaan erottamista.

Altruismi ja auttaminen ovat käsitteitä, joita käytetään usein samojen asioiden ja ilmiöiden yhteydessä yhdessä myötätunnon kanssa. Niillä on kuitenkin eroja suhteessa myötätuntoon, kuten esimerkiksi niiden kumpuaminen erilaisista motiiveista. Auttaminen ja altruistisen toiminta eivät välttämättä aina kumpua niin sanotusti hyvistä motiiveista, kun taas myötätunnon ytimessä on halu edistää toisen hyvää. (Pessi & Martela 2017, 14.) Sympatiasta ja säälistä myötätunto eroaa siten, että myötätunnossa toisen ihmisen tunteet eivät niin sanotusti ”tartu” tai herätä tarvetta asettua tiedolliseen tai toiminnalliseen valta-asemaan (Auvinen 2020, 186).

Myötätunto tekee hyvää, on onnellisuuden perusta ja saa ihmiset voimaan paremmin monin eri tavoin. (Pessi & Martela 2017, 22; Trogen 2017). Kasvatustieteen maisteri Emma Kurenlahden (2020) mukaan ”myötätunto lisää onnellisuutta, itseluottamusta ja optimismia, edistää ryhmään kuulumisen tunnetta ja vastuun ottamista toisista.” (Kurenlahti 2020). Myötätunnolla on siis paljon positiivisia vaikutuksia ja se nähdäänkin pääsääntöisesti myönteisenä asiana, mutta tietyissä tilanteissa se voi olla myös negatiivinen asia. Tutkimusten mukaan ihmisten on helpompi osoittaa myötätuntoa niitä kohtaan, jotka ovat itselle tärkeitä ja läheisiä ihmisiä. Tämä johtaa myötätunnon valikoivuuteen, kun myötätuntoa on vaikea antaa ihmisille, joita kohtaan ei koe yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämä voi johtaa

erotteluun meidän ja muiden välille ja jopa siihen, että itselle merkityksettömiä ihmisiä saatetaan jopa pitää uhkana omalle elämänpiirille. (Rajala ym. 2017, 3; Lipponen 2016, 4.)

3.2 Myötätunto varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on paikka, jossa luodaan pohja myötätunnon kehittymiselle. Myötätunto nähdään keskeisenä osana ryhmämuotoista varhaiskasvatusta. (Rajala ym. 2017, 2.) Myötätunto tukee turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa lapsen ja häntä hoitavien aikuisten välille (Rajala ym. 2017, 2 & Rajala ym. 2019, 2). Turvallinen kiintymyssuhde, jossa lapsi oppii aikuisen esimerkistä toisten myötätuntoista kohtaamista, edistää hänen kykyään kohdata muita myötätuntoisesti. Aikuisen on tärkeää toimia varhaiskasvatuksessa lasten kanssa esimerkiksi näyttämällä ja suhtautua heihin välittävästi ja riittäväällä lämmöllä. (Rajala ym. 2019, 2).

Varhaiskasvatuksen tutkimuksessa myötätuntoa on tutkittu lähinnä yksilöiden tekoina, taitoina ja ominaisuuksina. Kiinnostuksen kohteena on ollut esimerkiksi psykologiset mekanismit, joiden perusteella ihminen toimii havaitessaan toisen ihmisen kärsimyksen, myötätunnon myönteiset psykologiset vaikutukset (niin antajalle kuin saajallekin) sekä lasten kehityspsykologinen kykeneväisyys myötätuntoon ja prososiaaliseen käyttäytymiseen. (Rajala ym. 2017, 1.) Viime vuosina myötätunto varhaiskasvatuksessa on ollut tutkimuksen aiheena Suomessa. Kiinnostus tutkimuksessa on painottunut aiempaa enemmän toimintakulttuureiden ja -käytänteiden merkityksen tutkimiseen aiemman yksilökeskeisen tutkimuksen sijasta (Rainio ym. 2020, 332). Opetushallitus rahoitti Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa -hanketta, joka toteutettiin Helsingin yliopistossa vuosina 2019–2020. Hanke tutki sitä, millaiset rakenteet, toimintamallit ja käytännöt vahvistavat empatiaa ja myötätuntoa päiväkodeissa. (Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa n.d.) Toinen esimerkki viimeaikaisista hankkeista myötätunnosta varhaiskasvatuksessa on Myötätunnon rakentuminen varhaiskasvatuksen arjessa -hanke, jota rahoittaa Suomen Akatemia (Kurenlahti 2020).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen laatima valtakunnallinen määräys, joka perustuu varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittävät, miten varhaiskasvatusta toteutetaan ja sen mukaan laaditaan paikalliset ja lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Suunnitelman tarkoituksena on luoda kaikille lapsille yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatuksessa kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Opetushallitus 2018, 7.) Varhaiskasvatussuunnitelmassa ei mainita lainkaan myötätunnon tai empatian käsitettä, mutta myötätunnon merkityksen voi ilmentää perusteista välillisesti. Rajalan ym. (2019, 3) mukaan varhaiskasvatussuunnitelman eetos on vahvasti empaattista ja myötätuntoista toimintakulttuuria korostava, vaikka perusteissa ei erikseen mainitakaan myötätuntoa erillisenä ilmiönä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjassa yksi viidestä arvosta on ihmisenä kasvaminen. Ihmisenä kasvaminen pitää sisällään tavoitteen tukea lasten kasvua ”ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan”. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan sivistys on varhaiskasvatuksessa arvostettava asia. Arvostus sivistystä kohtaan näkyy perusteiden mukaan ”tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein”. Kasvattajan rooli on ohjata lapsia toimimaan tämän arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan lasten kanssa arvoista ja ihanteista. (Opetushallitus 2018, 20.) Kun lasten kanssa harjoitellaan sosiaalisia taitoja vahvistavia asioita, kuten esimerkiksi asettumista toisen ihmisen asemaan, asioiden tarkastelua erilaisista näkökulmista sekä rakentavaa ristiriitatilanteiden ratkaisua, vahvistuvat samalla myös lasten empatian ja myötätunnon kehitys. (Rainio ym. 2020, 332). Lasten sensitiivinen kohtaaminen sekä sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen tärkeys ovat perusteissa tärkeäksi nostettuja asioita (Rajala ym. 2019, 4–5).

OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) on kehittyneiden markkinatalousmaiden yhteistyöjärjestö. Siihen kuuluu 30 jäsenmaata, joista yksi on Suomi. (Sosiaali- ja terveysministeriö n.d.) Vuonna 2016 OECD määritteli Global competency for an inclusive world- raportissaan myötätunnon ja empatian maailmankansalaisuuden taidoiksi. Myötätunnon osoittamisen taito on olennaista maailmassa, jossa monimutkaisuus ja sosiaalinen diversiteetti lisääntyvät.

OECD:n mukaan empatiaa korostetaan monen maan opetussuunnitelmissa, mutta myös myötätuntoa on alettu korostaa eri maiden opetussuunnitelmissa. (OECD 2016, 5–18.)

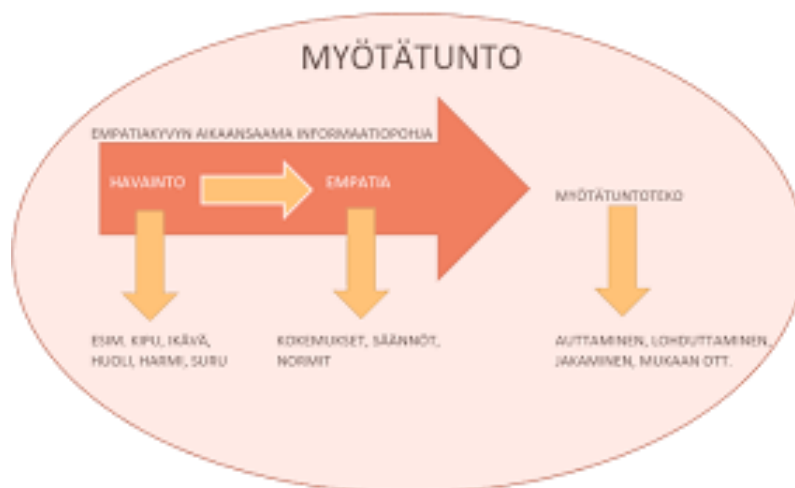
4 MYÖTÄTUNTOTEKO

Myötätunnon kokeminen toista ihmistä kohtaan voi johtaa tekoihin, joiden tavoitteena on pyrkiä lievittämään esimerkiksi toisen ihmisten surua, mielihahaa tai kärsimystä. Näitä tekoja kutsutaan myötätuntoteoiksi. Myötätuntoteot ovat erilaisia pieniä tekoja, joiden ajatellaan tuovan toiselle hyvää mieltä. Myötätuntoteoiksi mielletään muun muassa mukaan ottaminen, lohduttaminen, jakaminen, suojeleminen ja auttaminen. (Rainio ym. 2020, 332–333.) Myötätuntoteko voi siis esimerkiksi olla sitä, että näkee toisen ihmisen kamppailevan vaikkapa kaupassa yrittämässä kantaa liian montaa kauppakassia. Tämä voi aiheuttaa ihmisessä empatian kokemista tätä kassien kantajaa kohtaan, mikä herättää myötätunnon ja johtaa myötätuntotekoon. Tässä esimerkissä myötätuntoteko voisi olla esimerkiksi toisen auttamista kassien kantamisessa. Yhteisön säännöt ja normit liittyen empatian ja myötätunnon osoittamiseen vaikuttavat siihen, millaisia myötätuntotekoja tehdään (Rajala ym. 2017, 5). Erilaisissa yhteisöissä myötätuntoteot voivat siis toteutua hyvinkin eri tasoilla ja toisissa yhteisöissä niitä toteutetaan enemmän.

Myötätuntoteoilla on positiivisia vaikutuksia niin itse tekijän, autettavan kuin sivullisenkin näkökulmasta. Jo pelkkä myötätuntoteon todistaminen lisää hyvää oloa. Kun itse toteuttaa myötätuntoteon toiselle, se tekee ihmiselle hyvää nostattaen paljon erilaisia myönteisiä tunteita. Näitä tunteita ovat esimerkiksi ilo, kiitollisuus, innostus ja rakkaus. Kun toteutamme toisille myötätuntotekoja, tuotamme itsellemme ikään kuin sivutuotteena onnellisuuden ja merkityksellisyyden kokemuksia. (Trogen 2017, 25.) Yhdellä myötätuntoteolla voi siis saada aikaan positiivisia kokemuksia monelle eri henkilölle.

4.1 Myötätuntoteon kolmivaiheinen prosessi

Myötätuntoteko rakentuu kolmivaiheiseen prosessiin. Nurhonen (2017, 13) on luonut myötätuntoteon heräämiseen liittyvien kolmen vaiheen pohjalta yksinkertaistetun kuvion myötätuntoteon kolmivaiheisestä prosessista (kuvio 1).

Kuvio 1. Myötätuntoteon kolmivaiheinen prosessi (Nurhonen 2017, 13).

Myötätuntoteon kolmivaiheisen prosessin ensimmäisessä vaiheessa ihmisen havaitsee toisen ihmisen kärsimyksen tai mielipahan. Tämän kärsimyksen huomaaaminen aiheuttaa ihmisessä epämiellyttäviä tuntemuksia, eli empaattista huolta, kuten esimerkiksi kipua, ikävää, huolta, harmia tai surua. Nämä tuntemukset eivät välttämättä näy ulospäin, vaikka ihminen voi sisäisesti kokea hyvinkin voimakkaita tunnereaktioita. (Rainio ym. 2020, 333 & Rajala ym. 2019, 3.) Ensimmäisessä vaiheessa olennainen tekijä on siis ihmisen tekemä havainto toisen ihmisen senhetkisestä mielentilasta.

Prosessin toisessa ihmisessä herää empatia. Hän haluaa auttaa toista ja pystyy eläytymään tämän tunteisiin. Ihmisen empaattisen huolen heräämisen taustalla vaikuttavat muun muassa hänen omat vastaavat kokemuksensa tai erilaiset jaetut säännöt ja normit. (Rainio ym. 2020, 333.)

Myötätuntoteon prosessin kahta ensimmäistä vaihetta kutsutaan informaatiopohjaksi. Informaatiopohjan luotuaan ihmisen on mahdollista siirtyä prosessin viimeiseen, eli kolmanteen vaiheeseen. Kolmannessa vaiheessa ihmisen kokema empatian tunne johtaa hänet toimimaan, eli tekemään myötätuntoteon toiselle. (Rainio ym. 2020, 333.)

4.2 Myötätuntoteot varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa myötätuntoteot toteutuvat arjen kanssakäymisessä (Lipponen 2016, 2). Varhaiskasvatuksen arjessa on päivittäin lukemattomia tilanteita, joissa myötätuntoteot tai mahdollisuus niiden toteuttamiseen ovat läsnä (Ahonen & Roos 2021, 209). Tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksessa myötätunto ilmenee lähinnä lohduttamisena ja huolehtimisena, mikä ei ole yllättävää, koska varhaiskasvatuksessa lohduttamisen ja huolen tarve näkyy jokapäiväisessä elämässä tiiviisti (Rajala & Lipponen 2017, 6). Myötätuntoteon toteuttaminen vaatii lapselta päiväkodin arkisessa tilanteessa usein kognitiivista ponnistelua. Lapsen tulee pystyä siirtämään keskittymisensä laajemmasta fokuksesta kohti yksityiskohtaista fokusta. Tämä voi aiheuttaa epämiellyttäviä tunteita lapsessa. Jotta tämänkaltaisessa epämiellyttävässä tilanteessa myötätuntoteko on mahdollinen pelkän empatian kokemisen sijaan, tulee lapsen kyetä nopeasti pikaiseen reflektioon. Reflektio voi tapahtua joko tiedostamattomalla tai tietoisella tasolla. Reflektiolla tilanteessa tarkoitetaan punnitsemista, suhtautumista ja empatian tilanteessa herättämää myötätunnon arvottamista tilanteesta ensiarvoiseksi. (Rainio ym. 2020, 334.)

Päiväkodissa myötätuntoteon taustalla oleva tilanne voi alkaa usein yllättävässä ja ennakoimattomassa tilanteessa vaatien välitöntä toimintaa. Päiväkodissa arjen toimintaa ohjaavat raamit ja aikuisten luomat käsikirjoitukset toiminnasta voivat vaikeuttaa myötätuntoteon toteuttamista. Myötätuntoteon toteuttaminen vaatii näissä tilanteissa toteuttajaltaan uskallusta luopua etukäteen suunnitellusta. Tämä voi aiheuttaa myötätuntoteon toteuttajalle riskin tilanteen hallinnan tunteen tai itse tilanteen hallinnan menettämisestä. Vaikka kyseessä olisi aikuisen ohjaama tilanne tai luoma ”käsikirjoitus” toiminnalle, voi tilanteesta poikkeaminen olla lapsellekin vaikeaa. (Rainio ym. 2020, 333–334.)

Erilaiset myötätuntoteot ilmenevät päiväkodissa ainakin kolmella eri tasolla. Ensimmäisellä tasolla auttaminen tapahtuu aikuisen ja lapsen välillä niin, että aikuinen auttaa lasta. Toisella tasolla aikuinen auttaa yhdessä lapsen/lasten kanssa apua tarvitsevaa. Kolmannella tasolla auttaminen tapahtuu vain lasten tai aikuisten välillä keskenään. (Rainio ym. 2020, 333.) Suurin osa myötätuntoteoista varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuu ensimmäisellä tasolla, eli myötätuntoteko

suuntautuu kasvattajilta lapsille (Lipponen 2016, 9). Alle kolmivuotiaat huomavat herkästi kaverin hädän ja kärsimyksen ja pyrkivät hakemaan aikuiselta tukea näissä tilanteissa, mutta yli kolmivuotiaat ikään kuin vain odottavat, että aikuinen hoitaa tilanteen. Tämä voi kertoa siitä, että vain aikuinen nähdään kyvykkäänä lohduttamaan lasta. Myötätuntotekojen näkökulmasta tämä on vahingollista, koska lapsen on vaikea oppi osoittamaan myötätuntotekoja toisilleen, jos se nähdään vain aikuisen tehtävänä. (Ahonen & Roos 2021, 209.) Aikuisen rooli myötätuntotekojen taustalla on siis keskeinen. Varhaiskasvatuksessa kasvattajan tulee tietoisesti tukea lapsia myötätuntotekojen toteuttamisessa, jotta lapset oppivat toteuttamaan niitä myös kolmannella tasolla, eli keskenään toistensa välillä.

Päiväkodissa lasten toisilleen toteuttamat myötätuntoteot voivat olla toisinaan pieniä ja vaivattomia tekoja tai suurempaa ponnistelua vaativia tekoja. Esimerkki pienestä teosta on esimerkiksi kaverille kohdistettu hymy tai kosketus oikealla hetkellä. Suurempaa ponnistelua vaativa teko voi olla esimerkiksi toisen lapsen luo pysähtyminen ja oman toiminnan keskeyttäminen toista auttaakseen. (Rainio ym. 2020, 333.) Lasten voi olla vaikeaa löytää tilanteeseen sopivaa tapaa osoittaa myötätuntoa, mutta kasvattajan vähäinkin ohjaus auttaa monesti lasta löytämään sopivan myötätuntoteon (Rajala ym. 2019, 16). Jotta kasvattaja voi ohjata lapsia myötätuntotekojen toteuttamisessa, tulee hänen havainnoida tarkasti lapsiryhmää ja lasten aloitteita. Jos aikuinen huomaa lapsesta, että hänessä herää empatia toista lasta kohtaan, tulee aikuisen auttaa tilanteessa tarvittaessa lasta löytämään tilanteeseen sopiva myötätuntoteko. Lapsi voi esimerkiksi havaita kesken oman leikkinsä toisen lapsen itkun, mikä aiheuttaa hänellekin pahan mielen. Koska lapset eivät vielä osaa välttämättä yksiselitteisesti ilmaista omia tunteuksiaan, saati sanoittaa niitä, vaaditaan varhaiskasvattajilta tarkkaa ja sensitiivistä havainnointia toisen henkilön kokemuksista (Rainio ym. 2020, 333).

4.3 Aikuisen rooli myötätuntotekojen tukijana

Varhaiskasvatus on tavoitteellista toimintaa. Varhaiskasvatuksen tavoitteellista toimintaa säätelevät Varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja Opetushallituksen Varhaiskasvatuslain pohjalta laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.

Varhaiskasvatusta tavoitteellisuus osana varhaiskasvatusta ilmenee varhaiskasvatuksen määritelmässä seuraavasti: ”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.” (Varhaiskasvatustaki 540/2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteutuksesta sekä paikallisten ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnasta (Opetushallitus 2018), eli ne luovat kehykset varhaiskasvatuksen pedagogiikalle, sisällöille ja käytännöille (Eerola-Pennanen, Vuorisalo & Raittila 2017, 29; Salminen & Poikonen 2017, 56). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on ”edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista”. Pedagoginen toiminta ja sen toteuttaminen on kokonaisvaltaista. Varhaiskasvatuksen tavoitteellisen toiminnan perustana toimivat perusteissa säädetyt arvoperusta, oppimiskäsitys, toimintakulttuuri, monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö ja työtavat. (Opetushallitus 2018, 36–37.) Varhaiskasvatuksen tavoitteellisuus koskettaa myös myötätunteiden tukemista. Myötätunteiden tukemisen tulisi samaan tapaan olla tavoitteellista toimintaa, kuin muunkin varhaiskasvatuksen toiminnan, esimerkiksi kielen kehityksen tukemisen. Myötätunteiden tavoitteellisessa tukemisessä on olennaista aikuisen oman roolin tiedostaminen ja huomiointi.

Aikuisen toteuttama myötätunteiden tukeminen kannustaa lapsia toteuttamaan myötätunteiden tukemista. Lapsia tulisi ohjata ilmaisemaan empatiaa aktiivisemmin, mikä taas herättelisi heitä toteuttamaan myötätunteiden tukemista toisilleen. (Lipponen 2016, 12; Kurlahti 2020.) Lapsi oppii aikuisen mallin, ohjauksen ja auttamisen kautta (Saukkola & Laane 2017, 101). Lapsi tarvitsee aikuisen tukea, läheisyyttä ja läsnäoloa jatkuvasti oppiakseen, miten tulee toimia ja kohdata muita sekä viestiä omista ajatuksistaan, tarpeistaan ja tunteistaan. Kun aikuinen on läsnä varhaiskasvatuksen arjen kaikissa tilanteissa, pystyy hän mallintamaan lapsille toimintaa. (Ahonen & Roos 2021, 209.) Erityispedagogiikan dosentti Lotta Uusitalo-Malmivaaran & positiivisen pedagogiikan tutkija Kaisa Vuorisen (2016) mukaan ”lapset tarvitsevat myötätuntoisia roolimalleja, joihin samaistua ja joilta oppia. Varhaiskasvatuksessa kasvattajan näyttämä esimerkki on siis ensiarvoisen tärkeää, jotta lapsi voi oppia myötätuntoiseksi. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 121). Varhais-

kasvattajan taito kohdata niin lapset, muut kasvattajat kuin vanhemmatkin myötätuntoisesti on ensiarvoisen tärkeää. Kasvattajan tulee näyttää esimerkkiä omalla toiminnallaan ja näin mallintaa toimintaa lapsille.

Tietynlaiset arvot voivat tukea lasten myötätunnon kehitystä sekä edistää myötätuntoa varhaiskasvatuksessa. Esimerkkejä näistä arvoista ovat esimerkiksi kiireettömyys, kohtaaminen ja läsnä oleminen. (Kurenlahti 2020.) Lapsi oppii myötätuntoa, kun hänen ympärillään on hänestä ja hänen kokemuksistaan, tunteistaan ja ajatuksistaan aidosti kiinnostuneita ihmisiä (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 121). Lapsikäsitelmä, jossa lapsi nähdään osaavana, aktiivisena osana yhteisöä on myös myötätuntoa edistävä arvo. Tärkeää on myös myötätunnon tukeminen ja arvostaminen sekä ajoittaisen kaaoksen sietäminen. Edellä mainittujen lisäksi kehollisuuden ja ei-kielellisen vuorovaikutuksen merkityksen tunnistaminen sekä ei-ihmiselämän arvon tunnustaminen toiminnassa ovat myös myötätuntoa varhaiskasvatuksessa edistäviä arvoja. (Kurenlahti 2020.)

Hyvät tunnetaidot ja myönteinen itsetuntemus ovat tärkeitä lähtökohtia myötätuntotaitojen oppimiselle. Varhaiskasvatuksessa kasvattajien keskeinen tehtävä on tukea lapsia pärjäämään kaikenlaisten tunteiden, etenkin vaikeidenkin tunteiden kanssa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 122; Repo 2015, 27.) Pienillä lapsilla itsesäätelytaidot ovat vasta kehittymässä ja aikuisella on niiden kehittymisen tukemisessa tärkeä rooli näiden taitojen opettajana. (Ahonen & Roos 2021, 202; Repo 2015, 27). Varhaiskasvatuksessa on tärkeää, että kasvattajat sensitiivisiä ja valmiita tukemaan lasta itsesäätelytaitojen kehityksessä toimien tunteiden kanssasäätelijänä lapsen kanssa. (Ahonen & Roos 2021, 202.) Myös vertaisryhmä vaikuttaa lapsen itsesäätelytaitojen kehittymiseen (Repo 2015, 27). Tätä kautta lapsi voi saada itselleen kokemuksia siitä, että hänestä ollaan aidosti kiinnostuneita, mikä tukee myötätunnon kehitystä. Lapsen tunnekuohussa aikuisen mahdollisesti osoittama myötätunton lasta kohtaan mallintaa lapselle, miten myötätuntotekoja voi toiselle osoittaa.

Lasten puutteelliset tunne- ja itsesäätelytaidot johtavat varhaiskasvatukseen arjessa ristiriitatilanteisiin. Mitä pienempi lapsi, sitä vaikeampi hänen on tunnistaa ja nimetä sekä säädellä tunteitaan. Nämä vaikeudet voivat siis johtaa isoihin tunnekuohuihin, jonka seurauksena tunne purkautuu niin, että lapsi satuttaa kaveria.

Varhaiskasvatuksen arjessa ristiriitatilanteiden sovittelussa anteeksi pyytäminen nähdään osana näiden ristiriitatilanteiden selvittelyä. (Ahonen & Roos 2021, 202–206.) Kasvatuskonsultti Liisa Ahosen ja kasvatustieteen tohtori Piia Roosin (2021) mukaan anteeksipyyntö voi kuitenkin tulla lapselle tapa päästä helposti tilanteista. Aito anteeksipyyntö vaatii myös lupauksen siitä, ettei aio tehdä toiselle enää samalla tavalla. Jotta tämä on mahdollista, tarvitaan heidän mukaansa ”syvällistä kykyä tulla tietoiseksi omasta toiminnastaan ja sen yhteydestä toisen tunteisiin sekä kokemusmaailmaan, halua kantaa vastuu omista teoistaan ja vilpittömästi tahtotilaa toimia jatkossa toisin”. He kokevat, että anteeksipyyntämistä tärkeämpää on rohkaista lasta myötätuntotekoihin, jotka mahdollistavat yhteyden palauttamisen ristiriitatilanteen osapuolten välille. (Ahonen & Roos 2021, 205–208.) Varhaiskasvatuksen arjessa varhaiskasvattajien olisi tärkeä hyödyntää myötätuntotekoa osana ristiriitatilanteiden selvittelyä. Tämä voi toteutua oman esimerkin kautta ja kannustaen lasta toteuttamaan myötätuntoteon toiselle. Esimerkiksi jos lapsi on tönäissyt toista, voi aikuinen ensin silittää lasta kipeään kohtaan ja rohkaista tönäisyn tehnyttä lasta silittämään myös, koska silittämisestä ja kauniista kosketuksesta tulee parempi olo.

Myötätunto on ihmisen ominaisuus tai oikeastaan taito, jota pystyy harjoittelemaan ja kehittämään (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 121). Kasvattajan on tärkeä pohtia omaa arvomaailmaansa ja käytöstään ja miettiä, toimiiko hän myötätuntoisesti työssään ja tarvittaessa hänen tulee kehittää tätä ominaisuutta itsessään. (Raunio ym. 2020.) Helppo tapa harjoitella myötätuntoa on siirtää katsetta pois omista ajatuksista ja kiireistä, mikä avaa mahdollisuuden huomata toisen ihmisen ja antaa hänelle aikaa (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 121). Myötätunto tukee ihmisen stressistä toipumisessa ja lisää kykyä toipua vastoinkäymisistä (Raunio ym. 2020). Myötätuntoinen asenne siis myös tukee varhaiskasvattajaa niin omassa arjessa kuin työelämässäkkin käsittelemään stressiä ja vaikeita tilanteita. Työssä jaksamisen näkökulmasta on tärkeää, että kasvattaja pystyy nollaamaan stressitasojaan nyky-yhteiskunnassa, joka vaatii työltä jatkuvaa kehittymistä (Saukkola & Laane 2017, 106).

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusotteella pyritään ymmärtämään ilmiötä ja kuvaamaan niitä (Kananen 2015, 70–71; Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Kvalitatiivinen tutkimusote sopii käytettäväksi, kun on tarkoituksena kartoittaa ja sen avulla tutkittavaa ilmiötä on tarkoitus tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 138, 161). Tämän opinnäytetyön tutkimusotteena oli kvalitatiivinen tutkimus, koska kvalitatiivisella tutkimusotteella voidaan saada kattavasti selvitettyä varhaiskasvattajien näkemyksiä ja näkemyksiä myötätuntoteoista osana pedagogiikkaa ja näin saada vastauksia tutkimuskysymyksiin. Osana tutkimusta hyödynnettiin kuitenkin myös kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusotetta.

Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin kyselyä. Kysely voidaan nähdä soveltuvan paremmin kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87; Kananen 2015, 81), koska sen avulla voidaan kerätä tehokkaasti laaja aineisto (Hirsjärvi ym. 2014, 195). Kyselytutkimuksen heikkoutena voidaan nähdä esimerkiksi vaikeus varmistua vastaajien vastaamiseen sitoutumisen vakavuudesta sekä heikko vastaamattomuus (Hirsjärvi ym. 2014, 195). Opinnäytetyössä päädyttiin käyttämään aineistonkeruumenetelmänä kyselyä, koska huolellisesti suunniteltu ja toteutettu kyselylomake on helppo käsitellä tallennettuun muotoon ja analysoida (Hirsjärvi ym. 2014, 195), eikä se vaadi läsnäoloa tutkijalta. Vallitseva koronatilanne huomioiden kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä oli turvallinen ja mahdollisesti laajemman kohderyhmän osallistumisen aineiston keruuseen.

Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotakin tiettyä ilmiötä tai toimintaa, on tärkeää, että aineisto kerätään henkilöiltä, joilla on tietoa tutkitavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Aineistonkeruussa kyselyn kohderyhmänä toimivat erään yksityisen päiväkotiketjun varhaiskasvattajat. Tässä tutkimuksessa varhaiskasvattajilla tarkoitetaan kyseisen päiväkotiketjun alaisuudessa työskenteleviä varhaiskasvatuksen opettajia ja hoitajia.

Kysely (liite 1) toteutettiin Google Forms- palvelun kautta touko-kesäkuussa 2021. Kyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista. Kyselyn mukana vastaajille lähti saatekirje (liite 2), jossa kerrottiin lyhyesti kyselyn tarkoituksesta ja taustoista, tavoitteista, kyselyn sisällöistä ja vastaamisen arvioidusta kestosta sekä eettisyyden näkökulmasta vastauksien anonyymiydestä ja niiden hävittämisestä aineiston analysoinnin jälkeen. Kyselyyn vastasi yhteensä 11 henkilöä, mutta yksi vastaus palautui tyhjänä, eli kokonaisuudessaan vastauksia tuli yhteensä 10.

Kyselylomakkeessa oli yhteensä yhdeksän kysymystä, joista kaksi oli monivalintakysymyksiä ja loput seitsemän avoimia kysymyksiä. Kysymysten jälkeen lomakkeessa oli vielä Vapaa sana- kohta, johon vastaajat saivat halutessaan kertoa ajatuksiaan aiheeseen liittyen. Heti kyselylomakkeen alussa määriteltiin lyhyesti, mitä myötätuntoteko tarkoittaa. Kyselylomake suunniteltiin huolellisesti niin, että se vastaa varmasti opinnäytetyön tarkoitukseen, tavoitteeseen ja tutkimuskysymyksiin ja on vastaajalle selkeä ja miellyttävä vastata. Näin toimimalla haluttiin vaikuttaa positiivisesti tutkimuksen onnistumiseen. (Hirsjärvi ym. 2014, 198.)

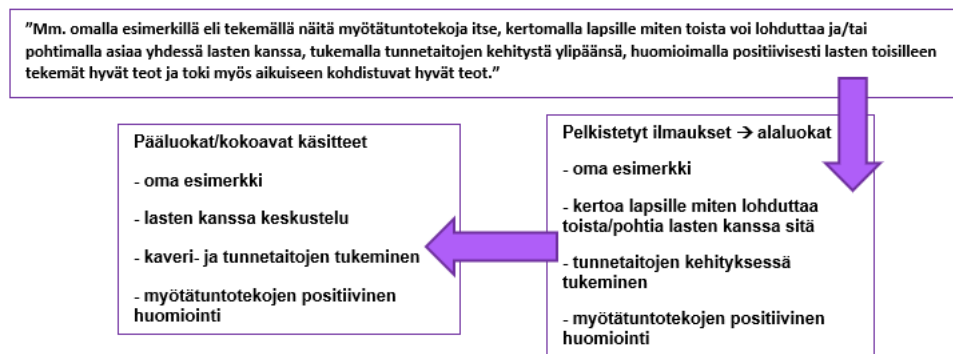
5.2 Aineiston analyysi

Aloitin aineiston analyysin esitöiden tekemisellä. Hirsjärvi kumppaneineen (2014, 221–222) jakaa aineiston analyysin esityöt kolmeen vaiheeseen: 1) tietojen tarkistus, 2) tietojen täydentäminen ja 3) aineiston järjestäminen. Kananen (2015, 160) listaa puolestaan laadullisen aineiston käsittelyvaiheet viiden vaiheen listaan, joista esitöihin voi katsoa lukeutuvaksi aineiston litteroinnin, aineistojen yhteismitallistamisen ja aineistoon perehtymisen lukemalla. Näiden kahden mallin pohjalta tehtiin aineiston analyysin esityöt. Aineisto oli jo kirjoitetussa muodossa sähköisen kyselyn ansiosta, eli litteroinnille tai aineistojen yhteismitallistamiselle eli samaan muotoon siirtämiselle ei ollut tarvetta. Esityöt aloitettiin siis perehtymällä aineistoon kunnolla lukemalla. Kun aineisto oli luettu huolellisesti läpi, pystyttiin tarkistamaan aineiston tiedot. Yksi vastaus oli tullut tyhjänä, joten se jouduttiin hylkäämään. Kaikki vastaajat eivät olleet vastanneet kaikkiin kysymyksiin, mutta kyseisten kysymysten kohdalla sillä ei ollut tutkimuksen kannalta sellaista

merkitystä, että niitä olisi pitänyt hylätä tai täydentää. Viimeisenä esitöiden vaiheena oli aineistojen järjestäminen. Vastaukset siirrettiin Word-tekstinkäsittelyohjelmaan, jonka avulla niiden käsittely ja analyysi oli helpompaa.

Hirsjärven ym. (2014, 224) mukaan aineiston analyysi kannattaa erityisesti opinäytetöissä tehdä mahdollisimman pian aineiston keräämisen jälkeen, jotta aineiston analysointi on mielekästä, eli aineisto analysoitiin heti sen keräämisen jälkeen. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda aineistosta selkeä, sanallisessa muodossa oleva kuvaus, jonka avulla voidaan tehdä tutkittavasta ilmiöstä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Sisällönanalyyseista analysointitavaksi valikoitui aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston analysointi tapahtuu kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistettiin, toisessa ryhmiteltiin ja viimeisessä vaiheessa luotiin teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Tuomen ja Sarajärven (2018, 122–127) aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessin mukaisesti pelkistämisyvaiheessa etsittiin aineistosta tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmaisuja alleviivaamalla aineistoa värikoodein. Alleviivauksien jälkeen vastauksista luotiin pelkistettyjä ilmauksia. Pelkistetyistä ilmauksista luotiin lista, jonka avulla niistä etsittiin samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Samankaltaisuuksien perusteella ilmaukset ryhmiteltiin ja luokiteltiin. Näitä luokkia yhdistelemällä muodostettiin pääluokkia/kokoavia käsitteitä. Kuviossa 3 esimerkki sisällönanalyysin alaluokkien ja käsitteiden muodostamisen prosessista.

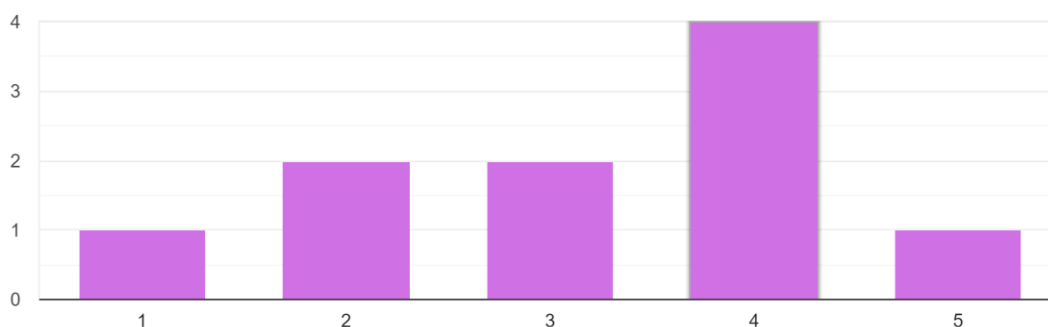
Kuvio 3. Sisällönanalyysin prosessi

6 TULOKSET

6.1 Varhaiskasvattajien näkemyksiä myötätuntoteoista

Selvitettäessä myötätuntoteon käsitteen tuttuutta vastaajille selvisi, että käsite oli melko tuttu, kuten kuviosta 4 käy ilmi.

Onko myötätuntoteko käsitteenä sinulle kuinka tuttu? Vastaa asteikolla 1-5, 1=Ei lainkaan tuttu-5=Erittäin tuttu
10 vastausta

Kuvio 4. Myötätuntoteon käsitteen tuttuus vastaajille

Vastaajista 40 prosenttia (n=10) koki, että asteikolla 1–5 käsite oli heille tuttu, eli käsitteen tuttuus asettui asteikolla arvolle 4. Erittäin tutuksi käsitteen koki yksi vastaajista. Asteikon toiseen päähän, eli arvoille 1–2 asettui yhteensä kolme vastaajaa. Yksi vastaaja koki, että myötätuntoteko käsitteenä ei ollut hänelle lainkaan tuttu ja kaksi vastaajaa koki, että käsite ei ollut heille juurikaan tuttu. Jos asteikon arvot jakaa kahtia (arvot 1–2 ja 3–5) niin, että ensimmäisen ryhmän sisään (1–2) kuuluvat ne vastaajat, joille käsite ei ollut entuudestaan tuttu ja toisen ryhmän sisään ne vastaajat (3–5), joille käsite oli tuttu entuudestaan, oli käsite vieras 30 prosentille vastaajista ja tuttu 70 prosentille vastaajista.

Vastaajat määrittelivät myötätuntotekoa käsitteenä omin sanoin hyvinkin samankaltaisesti. Vastauksista oli tunnistettavissa kaksi pääluokkaa, jotka toistuivat melkein jokaisessa vastauksessa. Nämä pääluokat olivat toisen olon tai mielen helpottaminen omin teoin sekä toisen tunnetilan huomaaminen ja sen ymmärtäminen. Alla olevista aineistokatkelmista ensimmäinen on osoitus toisen olon tai

mielen helpottamisesta omin teoin tai sanoin ja toinen puolestaan korostaa toisen tunnetilan huomaamista ja sen ymmärtämistä osana myötätuntotekoa.

Näen myötätuntoteot arjen tekoina, joilla on tarkoitus lievittää toisen pahaa mieltä tai saada toiselle parempi mieli. Tällöisiä tekoja voisi olla esimerkiksi lohduttaminen ja positiivisten tunteiden vahvistaminen esimerkiksi kehuin.

Teko, jossa henkilö reagoi toisen tunnetilaan tarkoituksena esim. osoittaa tukea, lohduttaa tai jollain tapaa kohottaa toisen mielialaa.

Vastauksissa korostui siis toisen ihmisen pahan mielen huomaaminen ja pyrkimys helpottaa sitä omin teoin. Vastaajista 80 prosenttia (n=10) määritteli myötätuntoteot teoiksi, joiden tarkoituksena on toisen olon/mielen helpottaminen omin sanoin. Keinoina helpottaa toisen pahaa oloa vastaajat mainitsivat muun muassa lohduttamisen, kehujen antamisen ja kuuntelun.

Vastaajat nimesivät erilaisia myötätuntotekoja, joita ovat nähneet lasten toteuttavan toisilleen omassa lapsiryhmässään. Kysymykseen vastasi kaikki vastaajat, eli 10 henkilöä. Lasten toisilleen osoittamat aikuisen myötätuntoteot pystyi jakamaan kahteen luokkaan: fyysiset myötätuntoteot ja sanalliset myötätuntoteot. Kuvio 5 havainnollistaa tätä luokkajakoa ja niiden sisältöjä.

Kuvio 5. Lasten toisilleen toteuttamat myötätuntoteot

Vastauksissa toistuivat fyysisten myötätuntotekojen osalta erityisesti silittäminen, lelun (tai muun tärkeän tavaran) tuominen/hakeminen/ojentaminen kaverille, halaus sekä kaverin auttaminen esimerkiksi pukemistilanteessa.

Sanallisten myötätuntotekojen osalta vastauksissa toistuivat erityisesti sanallinen lohduttaminen, leikkiin mukaan pyytäminen/ottaminen sekä se, että lapsi huomaa kaverin pahan mielen ja pyrkii saamaan aikuisen paikalle auttamaan kaveria, mikä ilmenee esimerkiksi seuraavasta katkelmasta.

Lapsi käy silittämässä, antamassa halin tai tuomassa lelun kaverille. En tiedä voisiko senkin jollain tapaa laskea mukaan että lapsi huomaa toisen esim. itkevän ja ilmaisee minulle että toinen itkee (huomaa toisen tunnetilan ja tavallaan tuntee myötätuntoa toista kohtaan, muttei ehkä vielä kykene omin teoin toista auttamaan).

Kyselyssä selvitettiin, miten varhaiskasvattajat toimisivat tilanteessa, jossa näkevät lapsen satuttavan toista lasta. Vastaajia pyydettiin kuvailemaan osin sanoin, miten toimisi kyseisessä tilanteessa. Kysymykseen saatiin kymmenen vastausta ja vastauksista pystyttiin tunnistamaan varhaiskasvattajien ristiriitatilanteen hoitamisessa käytetyistä toimintatavoista viisi eri luokkaa. Näitä luokkia olivat aikuisen tilanteen haltuunotto, sanoittaminen, lasten kanssa tilanteen selvitys, lapsilähtöinen tilanteen ratkaisu sekä myötätuntotekoon rohkaisu. Taulukko 1 havainnollistaa ja kuvaa lyhyesti edellä mainitun luokkajaon ja luokkien sisällöt.

Aikuisen tilanteen haltuunotto	tilanteen pysäytys, lapsen kieltäminen ja aikuisen perustelut
Sanoittaminen	tilanteen & tunteiden sanoittaminen
Lasten kanssa tilanteen selvitys	kaikkien osapuolten kuuleminen ja huomiointi, lasten tasolle asettuminen & Miniverso- menetelmän käyttäminen
Lapsilähtöinen tilanteen ratkaisu	lapsen rohkaisu kertoamaan itse tilanteesta, tilanteen ratkaisu lasten kanssa pohtien sekä pohdinta siitä, miten toimia jatkossa vastaavissa tilanteissa
Myötätuntotekoon rohkaisu	lapsen rohkaisu toteuttamaan myötätuntoteko toiselle & aikuisen myötätuntoteon toteuttamisen kautta mallioppiminen

Taulukko 1. Aikuisen käyttämät keinot lasten välisen ristiriitatilanteen selvittämisessä

Tilanteen selvittely lähti vastaajien mukaan liikkeelle usein tilanteen pysäyttämisestä tai tilanteeseen puuttumisesta. Seuraavana vaiheena oli tilanteen selvittely,

joko aikuislähtöisesti tai lapsia kuullen. Moni vastaaja kertoi sanoittavansa tilanetta ja siihen liittyviä tunteita lapsille. Kaksi vastaajista kertoi käyttävänsä tilanteen selvittelyssä Miniverso-vertaissovittelumenetelmää ja muutamat pohtivat lasten kanssa, miten korjata/ratkaista tilanne lasten kesken. Muutamat pohtivat lasten kanssa, miten voisi jatkossa toimia niin, että vastaavaa ei pääsisi tapahtumaan. Myötätuntotekoon tilanteessa kannusti 50 prosenttia vastaajista (n=10). Etenkin lohduttamiseen kannustaminen toistui vastauksissa, mikä ilmenee esimerkiksi seuraavista katkelmista.

Puutun tilanteeseen ja selvitän tapauksen miniversolla. Lopuksi mietitään ratkaisua miten vastaavassa tilanteessa voisi toimia ja mitä kauniita tekoja toiselle voisi tehdä lohduttaakseen toista.

Pysäytän tilanteen. Selvitän yhdessä lasten kanssa mitä on tapahtunut. Käymme rauhallisesti läpi mikä tilanteessa on ollut väärää ja miten vastaavissa tilanteissa jatkossa toimitaan (turvaohjeet). Toista satuttaneen lapsen kanssa pohdimme mikä olisi oikea keino lohduttaa toista ja toteutamme sen anteeksipyyntönä.

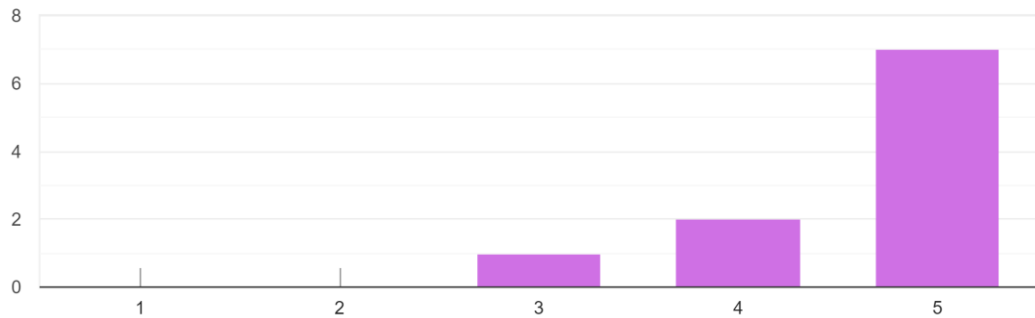
Myös mallioppiminen nousi esiin yhdessä vastauksessa. Vastauksessa myötätunteon toteuttaminen jää vain aikuiselta lapselle toteutettavaksi, eikä aikuinen kannusta lasta myötätuntotekoon.

Lähden tilanteeseen, käytän Mini-verso sovittelua, asetun lapsen tasolle huomioin molemmat ja kysyn mitä tapahtui, sanoitan tunteita, lohdutan, jotta syntyy mallioppimista. Keskustelen mikä teko tilanteessa on väärin

Kyselyssä selvitettiin, kuinka tärkeänä vastaajat pitivät lasten myötätuntotekojen äärelle pysähtymistä ja niiden vahvistamista omassa toiminnassa osana arjen pedagogista toimintaa asteikolla 1-5 (1=en kovinkaan tärkeänä – 5=erittäin tärkeänä). Vastaajista 70 prosenttia (n=10) piti erittäin tärkeänä myötätuntotekojen äärelle pysähtymistä ja niiden vahvistamista omassa toiminnassa osana arjen pedagogista toimintaa. Vastaajista 20 prosenttia piti niitä tärkeänä ja 10 prosenttia melko tärkeänä, mikä selviää kuviosta 6.

Miten tärkeänä pidät lasten myötätunteiden äärelle pysähtymistä ja niiden vahvistamista omassa toiminnassasi osana arjen pedagogista toimintaa?

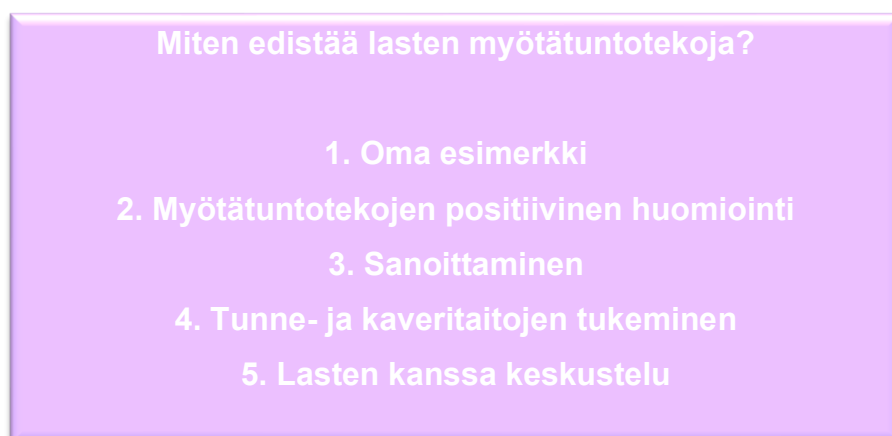
10 vastausta

Kuvio 6. Lasten myötätunteiden äärelle pysähtymisen ja niiden omassa arjen pedagogisessa toiminnassa vahvistamisen tärkeys

6.2 Myötätunteiden edistäminen

Kasvattajat kuvailivat omin sanoin, miten omalla toiminnallaan edistävät osana arjen pedagogista toimintaa lasten myötätunnon kehitystä ja myötätunteiden toisille osoittamista. Kaikki kymmenen vastaajaa vastasivat kysymykseen. Vastauksista oli tunnistettavissa viisi tärkeää toimintatapaa, jotka toistuivat vastauksissa. Nämä on eritelty kuvioon 7.

Kuvio 7. Keinoja edistää lasten myötätunteita

Kasvattajan oma esimerkki ja mallioppiminen myötätuntotekojen edistäjänä ja myötätunnon kehityksessä tukemisessa toistui melkein kaikissa vastauksissa. Muun muassa kasvattajan aito läsnäolo, empaattisuus ja joustavuus nähtiin tärkeinä tekijöinä esimerkin näyttämisen taustalla. Myös myötätuntotekojen positiivinen huomiointi ja kehu olivat vastaajien mielestä tärkeitä keinoja, joita he käyttävät edistääkseen edistää myötätuntotekojä ja vahvistaa lasten myötätunnon kehitystä. Arjen tilanteiden, tunteiden ja myötätuntotekojen sanoittaminen ja sanallistaminen olivat myös osa monen kasvattajan toimintaa.

Lasten näkeminen ja kuuleminen. Olemalla itsekkin empaattinen ja sanoittamalla ja sanallistamalla erilaisia arjen tilanteita. Läsnäolo ja joustavuus. Oma esimerkki.

Omalla esimerkillä - mallioppiminen, sanoittamalla ja kertomalla ainakin osalle ryhmästä miten jokin toinen lapsi on toiminut toiselle (osoittanut myötätuntoa) harmituksen sattuessa tilanteeseen

Lasten kanssa keskustelu osana omaa toimintaa pyrkimyksenä tukea lasten myötätunnon kehitystä ja myötätuntotekojen toisille osoittamista oli myös yksi vastauksista noussut toimintamalli. Vastaajat kertoivat keskustelelevansa lasten kanssa muun muassa myötätuntoteoista ja tunteista, mikä ilmenee seuraavista katkelmista.

Mm. Omalla esimerkillä eli tekemällä näitä myötätuntotekojä itse, kertomalla lapsille miten toista voisi lohduttaa ja/tai pohtimalla asiaa yhdessä lasten kanssa, tukemalla tunnetaitojen kehitystä ylipäänsä, huomioimalla positiivisesti lasten toisilleen tekemät hyvät teot ja toki myös aikuiseen kohdistuvat hyvät teot.

Keskustelen avoimesti tunteista lasten kanssa arjen eri toimintojen lomassa yms. Olen mukana sanoittamassa tunteita lasten keskusteluissa ja mahdollisissa ristiriitatilanteissa. Luen satuja, jotka kasvattavat myötätuntoa ja näytän itse mallia myötätunnosta ja teoista yms.

Tunne- ja kaveritaidoissa tukeminen oli myös yksi vastauksista noussut toimintatapa, jolla tukea lasten myötätunnon kehityksessä ja myötätuntotekojen toteuttamisessa, mikä ilmenee esimerkiksi seuraavasta katkelmasta.

Tunnekasvatus, sekä omien että toisten tunteiden tunnistaminen, positiivisten tekojen tunnistaminen ja niistä kehuminen. Mallioppiminen, mm. se miten aikuinen puhuu toisille ihmisille ja kohtelee muita. Puuttuminen kiusaamiseen, kaveritaitojen kehittäminen. Lukeminen, leikin tukeminen, luontosuhteen vahvistaminen: nämä tukevat lapsen käsitystä siitä että hän on tärkeä osa ympäristöä ja yhteisöä.

Vastaajilta kysyttiin myös, miten heidän mielestään lasten myötätuntotekoja voitaisiin edistää varhaiskasvatuksessa osana arjen pedagogista toimintaa. Kaikki vastaajat vastasivat kysymykseen ja vastaukset sisälsivät paljon erilaisia ehdotuksia niin kasvattajien kuin tiiminkin toimintaan lapsiryhmän ja yksittäisen lapsen tasolla. Oma esimerkki toistui myös tämän kysymyksen vastauksissa. Myös aikuisten välisten tilanteiden merkitys oppimistilanteina nostettiin yhdessä vastauksessa esiin. Vastaajat kokivat, että aikuisen kannustus ja tuki sekä positiivinen kannustaminen ja vahvistaminen voisivat edistää lasten myötätuntotekoja.

Yksittäisen lapsen tasolla lasten pientenkin hyvien tekojen huomiointi ja niihin kannustaminen sekä kiusaamiseen puuttuminen ja vaihtoehtoisten toimintatapojen tarjoaminen nähtiin tavaksi edistää varhaiskasvatuksessa myötätuntotekoja osana arjen pedagogista toimintaa.

Ryhmäytymiseen panostaminen, kaveri- ja tunnetaitojen harjoittelu. Positiivisiin tekoihin huomion kiinnittäminen. Kiusaamiseen puuttuminen ja vaihtoehtoisten toimintatapojen tarjoaminen.

Lapsiryhmän tasolla vastaajilla oli paljon erilaisia ideoita siitä, miten edistää lasten myötätuntotekoja varhaiskasvatuksessa osana arjen pedagogista toimintaa. Esimerkiksi lasten aikuisten ja toistensa auttaminen arjessa, kiireettömyys ja pienet ryhmät, ryhmäytymiseen panostaminen, sekä kaveri- ja tunnetaitojen harjoittelu nähtiin edistävinä tekijöinä. Myös ajan ja tilan antaminen lasten omille ratkaisuille koettiin edistävänä tekijänä, mikä selviää seuraavasta katkelmasta.

Oma esimerkki, lasten pientenkin hyvien tekojen huomioiminen ja niihin kannustaminen, annetaan aikaa ja tilaa lasten omille ratkaisuille.

Yksi vastaaja pohti leikin, pelien ja satujen hyödyntämistä osana arjen pedagogista toimintaa myötätuntotekojen edistämisen näkökulmasta.

Isompien lasten kanssa voisi leikin tiimellyksessä ohjata leikkiä niin että tulee sellainen tilanne, jossa on mahdollisuus tehdä myötätuntotekoja, joko lapset oma-aloitteisesti tai sitten ohjaamalla siihen ja keskustella, myöskin jokun pelin voisi kehittää "nallelle tapahtui näin - miten toimit". Satutuokiolla elävöittää satua ja keskustella sadusta ja kysellä lapsilta tunnetiloja. Myöskin aikuisten väliset tilanteet ovat hyviä oppimistilanteita

Tiimin tasolla vastaajat nostivat esiin keskustelun tärkeyden juuri myötätuntoteoista yksittäisenä asiana, eikä osana isompaa kokonaisuutta sekä kasvattajatiimin yhteistyön ja yhteiset tavoitteet ja toimintatavat. Seuraavassa katkelmassa kuvataan kasvattajatiimin yhteistyön sekä yhteisten tavoitteiden ja toimintatapojen roolia osana myötätuntotekojen edistämistä varhaiskasvatuksen arjen pedagogisessa toiminnassa.

Kasvattajatiimin yhteistyöllä ja yhteisten tavoitteiden sekä toimintatapojen asettamisella voidaan vaikuttaa myötätuntotaitojen kehittämiseen arjessa. Erittäin tärkeässä roolissa on systemaattinen positiivinen vahvistaminen oikeasta ja toivotusta käytöksestä, tässä tilanteessa myötätuntoteoista.

6.3 Myötätuntotekojen tavoitteellinen tukeminen

Myötätuntotekojen edistämistä ja myötätunnon kehityksen tukemista tavoitteellisesti selvitettiin kahden kysymyksen avulla. Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin, onko vastaajan lapsiryhmässä arjen pedagogisen toiminnan suunnittelussa erikseen käyty keskustelua siitä, miten he tukevat lasten myötätunnon kehitystä tai tapoja, miten he tukevat lapsia tekemään myötätuntotekoja toisille. Toisessa kysymyksessä kysyttiin, onko vastaajan lapsiryhmässä asetettu tavoitteita sille, miten he tukevat lasten myötätunnon kehitystä tai myötätuntotekojen toteuttamista toiselle. Molemmissa kysymyksissä vastaajia pyydettiin omin sanoin kuvaamaan, mitä he ovat keskustelleet/mitä tavoitteita he ovat asettaneet.

Ensimmäiseen kysymykseen vastasi yhdeksän vastaajaa, eli yksi jätti vastamatta kysymykseen. Vastaajista neljä, eli 44 prosenttia (n=9) vastasi, että heidän lapsiryhmässään ei ole erikseen käyty keskustelua arjen pedagogisen toiminnan suunnittelussa siitä, miten he tukevat myötätunnon kehitystä tai tapoja, miten he tukevat lapsia tekemään myötätuntotekoja toisille. Yksi vastaaja koki, että vaikka he eivät erikseen ole keskustelleet myötätuntoteoista, koska kyseessä on uusi termi, ovat he kuitenkin tehneet huomaamattaan asioita tiimissä sen eteen, vaikka kyseistä termiä ei olekaan käytetty.

Vastaajat, joiden lapsiryhmässä oli käyty keskustelua, kuvasivat, että keskustelua on käyty muun muassa myötätunnon ylläpitämisestä. Eräs vastaaja koki, että asia tulee selkärangasta, mikä ilmenee seuraavasta katkelmasta.

Se tulee jo niin selkärangasta. Olemme tiimissä samalla aaltopituudella, meillä on erittäin empaattinen ja lämmin toimintakulttuuri.

Eräs vastaaja kuvaili, että heillä myötätuntoteot sisältyvät kaveri- ja tunnetaitojen vahvistamiseen ja heillä myötätuntoteot otetaan jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti huomioon, mikä ilmenee seuraavasta katkelmasta.

Myötätuntoteot sisältyvät meillä kaveri- ja tunnetaitojen vahvistamiseen. Jokaisen lapsen kohdalla otamme nämä yksilöllisesti huomioon. Koko tiimille aina tiedotetaan, sovitaan yhdessä ja käydään yhdessä läpi kunkin lapsen yksilölliset tarpeet ja miten ne otetaan huomioon arjessa. Toinen on liiankin innokas lohduttamaan ja toinen saattaa olla aivan neuvoton jos kaverilla on isoja tunteita ja esimerkiksi suhtautua siihen lyömällä itkevää.

Seuraavasta katkelmasta ilmenee, että yhdessä tiimissä asiasta on keskusteltu Miniverson kautta ja ryhmässä on käsitelty välillä aiheeseen liittyviä teemoja. Vastauksesta ilmenee myös, että vastaajan mukaan asiaa voisi ottaa enemmänkin mukaan suunnittelussa.

Miniverson kautta olemme keskustelleet asiasta, mutta asiaa voisi enemmänkin ottaa mukaan suunnittelussa. Välillä on ollut aiheeseen liittyviä teemoja: hyvä kosketus, kiva kaveri yms.

Toiseen tavoitteellisuutta tutkivaan kysymykseen vastasi yhteensä seitsemän vastaajaa, eli kolme vastaajaa jätti vastaamatta. Näistä seitsemästä yhteensä kolme, eli 43 prosenttia (n=7) vastasi, että heidän lapsiryhmässään ei ole asetettu erikseen tavoitteita myötätunnon kehitykseen tai myötätuntotekojen toteuttamiseen liittyen.

Ryhmän tasolla vastaajien mukaan oli asetettu tavoitteeksi esimerkiksi lapsen omien tunnetaitojen vahvistaminen ja sanoittaminen sekä riitojen ja erimielisyyksien ratkaisu puhumalla ja osallistamalla lapset ratkaisun tekemiseen, mikä ilmenee seuraavista katkelmista. Yhdessä ryhmässä myötätunto koettiin arvona sinänsä ja heidän lapsiryhmässään se oli huomioitu osana kiusaamisen ehkäisy-suunnitelmaa.

Tavoite on ratkaista riidat ja erimielisyydet puhumalla ja osallistamalla lapset ratkaisun tekemiseen. Anteeksi pyyntö ei ole se tärkein vaan saada lapsi ymmärtämään, että toiselle tuli paha mieli ja se mitä asialle voi tehdä (myötätuntoteko).

Tavoitteena on vahvistaa ja sanoittaa lapsen omia tunnetaitoja. Perustana harjoitellaan kaunista kosketusta ja lelujen jakamista, tunteiden sanoittamista ym. Hienosäätönä toisella tavoitteena myötämielisempi suhtautuminen ja toimintatavat toisten harmiin. Toisella tavoitteena ymmärtää että aina kaikki eivät halua lohtua/ratkasuja vaan haluavat olla yksin.

Yhden vastauksen mukaan heidän lapsiryhmässään ei ollut asetettu tälle kaudelle ryhmän tasolla tavoitteita, mutta he asettavat lapsiryhmässään lapsen yksilöllisen kehityksen ja yksilöllisten tarpeiden mukaan yksilöllisiä tavoitteita lapsille.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä liittyen myötätuntotekoihin varhaiskasvatuksessa. Tuloksista ilmeni, että käsitteenä myötätuntoteko oli tuttu 70 prosentille vastaajista. Tätä tulosta tukee se, miten varhaiskasvattajat määrittivät käsitteen myötätuntoteko. Vastaajista valtaosa määritteli myötätuntoteot teoiksi, joiden tarkoituksena on toisen olon/mielen helpottaminen omin sanoin, mikä vastaa esimerkiksi Rainion ja kumppaneiden (2020) myötätuntoteon määritelmää (Rainio ym. 2020, 332).

Tulosta tukee myös se, miten varhaiskasvattajat tunnistivat omassa lapsiryhmässään havaitsemiaan myötätuntotekoja. Varhaiskasvattajien vastauksista oli tunnistettavissa niin fyysisiä kuin sanallisiakin myötätuntotekoja. Fyysisinä myötätuntotekoina varhaiskasvattajat olivat omassa ryhmässään havainneet lasten muun muassa silittävän toisiaan, tuovan/antavan kaverille lelun, halaavan ja näyttävän mallia. Sanallisina myötätuntotekoina varhaiskasvattajat olivat havainneet muun muassa sanallista lohduttamista, leikkiin mukaan ottamista/pyytämistä, avun tarjoamista sekä kehumista. Varhaiskasvattajien havaitsemien myötätuntotekojen listauksella on yhtenäisyyksiä Rajalan ja kumppaneiden (2019) tutkimuksen kanssa, jossa tutkittiin lohdutustilanteita ja myötätuntokulttuuria alle kolmivuotiaiden ryhmässä. Lohdutustilanteita päiväkodissa havainnoidessaan he tunnistivat muun muassa lasten lohduttavan toisiaan silittämällä, sanallisesti sekä halaamalla (Rajala ym. 2019, 11–15.)

Käsitteen tuttuutta pyrittiin selvittämään myös käytännön esimerkin kautta. Kyselyssä vastaajia pyydettiin kuvaamaan omin sanoin, miten toimii tilanteessa, jossa näkee toisen lapsen satuttavan toista. Tuloksista ilmeni, että puolet vastaajista kannusti kuvitteellisessa tilanteessa lasta myötätuntotekoon. Rohkaisuksi määriteltiin niin suora sanallinen rohkaisu kuin aikuisen myötätuntoteon toteuttamisen kautta mallioppiminenkin. Aikuisen vähäinkin ohjaus ja tuki auttaa lasta toteuttamaan toiselle tilanteeseen sopivan myötätuntoteon (Rajala ym. 2019, 16), eli aikuisen rohkaisu tilanteessa on tärkeää. Useat varhaiskasvattajat kertoivat rohkaisevansa lasta lohduttamaan satutettua lasta tilanteessa. Muutama vastaaja kertoi anteeksipyynnön olevan osa ristiriitatilanteen selvittelyä, mutta esimerkiksi

Ahonen & Roos (2021) sekä Rajala ja kumppanit (2019) kokevat, että anteeksipyyntö voi olla vain lapsen tapa noudattaa aikuisen vaatimusta ja päästä nopeasti pois tilanteesta, jolloin anteeksipyyntö ei ole aito ja myötätuntoteon vaatimus ei täyty, jos lapsi ei koe aitoa empaattista huolta toisen mielipahaa kohtaan (Ahonen & Roos 2021, 205–208; Rajala ym. 2019, 15).

Yhtenä tarkentavana tutkimuskysymyksenä haluttiin selvittää, miten varhaiskasvattajien mielestä lasten myötätuntotekojen toteuttamista voitaisiin edistää varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajien vastauksista oli tunnistettavissa jo tärkeitä keinoja, joilla he tukevat jo tällä hetkellä osana arjen pedagogista toimintaa lasten myötätunnon kehitystä ja myötätuntotekojen toisille osoittamista. Tärkeimpinä jo käytössä olevina toimintatapoina tuloksista nousi esiin aikuisen oma esimerkki, myötätuntotekojen positiivinen huomiointi, sanoittaminen, tunne- ja kaveritaitojen tukeminen sekä lasten kanssa keskustelu. Erityisesti oman esimerkin merkitys myötätuntotekojen edistäjänä ja myötätunnon kehityksessä tukemisessa korostui melkein kaikissa vastauksissa. Myös aiemman tutkimuksen mukaan aikuisen osoittama malli tukee lapsen myötätuntoteon toteuttamista (esim. Rajala ym. 2019, 15). Myötätuntotekojen positiivinen huomiointi lisää myönteisiä tunteita, mikä taas tukee esimerkiksi ihmisen tehokkuutta, sosiaalista sitoutuneisuutta ja vahvistaa kykyä selvitellä ristiriitatilanteita (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 47). Tilanteiden sanoittaminen lisää lapsen ymmärrystä myötätunteista ja tunteiden sanoittaminen taas tukee tunnetaitojen kehitystä. Vastauksista nousi sanoittamisen lisäksi useassa vastauksessa esiin tunne- ja kaveritaidoissa tukeminen. Tunnesäätelytaidot vaikuttavat lapsen alttiuteen joutua ristiriitatilanteisiin ja tunnesäätelytaitojen oppiminen on tärkeä osa tunnetaitojen kehitystä. Tunnesäätelytaitojen perustana nähdään olevan kyky tunnistaa tunteita, nimetä niitä ja arvioida niitä sekä niiden vaikutuksia. (Riihonen & Koskinen 2020, 62.) Varhaiskasvattajien ajatuksille löytyy siis tukea aiemmasta tutkimus- ja teorian tiedosta.

Varhaiskasvattajien vastaukset vaihtelivat, kun kysyttiin heidän ajatuksiaan siitä, miten lasten myötätuntotekoja voitaisiin edistää varhaiskasvatuksessa osana arjen pedagogista toimintaa. Yksittäisen lapsen tasolla vastauksissa toistui pien-tenkin hyvien tekojen huomiointi ja aikuisen kannustaminen. Tulosten mukaan

varhaiskasvattajat käyttivät näitä jo osana omaa työtään, mutta tulosten perusteella niiden käyttöä toivottiin lisää. Lapsiryhmän tasolla nousi esiin esimerkiksi ajatus lasten rohkaisemisesta auttamaan aikuisia ja lapsia arjessa sekä ajan ja tilan antaminen lasten omille ratkaisuille. Myös Rajala kumppaneineen on tutkimuksessaan todennut, että myötätuntotekojen edistämisen näkökulmasta varhaiskasvattajien on tärkeää havainnoida lasten toimintaa ja tunnistaa heidän tekemiään aloitteita sekä tukea niitä ja antaa lasten toiminnalle tarpeeksi aikaa ja tilaa kehittyä (Rajala ym. 2019, 17). Yksittäisessä vastauksessa nostettiin ideaksi leikin, pelien ja satujen hyödyntäminen osana arjen pedagogista toimintaa myötätuntotekojä edistävänä tekijänä. Aiemmasta tutkimuksesta ja teoriasta ei juuri tarvitse hakea vahvistusta tälle idealle, koska leikin maailman kautta lapsi todistetusti oppii parhaiten (Holappa, Kangas & Costiander 2019). Oma esimerkki nousi esiin myös ideoiden osalta. Varhaiskasvattajan näyttämä esimerkki on hyvä keino edistää myötätuntotekojen toteuttamista. Aikuisen esimerkin kohdalla tulee kuitenkin huomioida se, että lapset mallintavat aikuisten toimintaa jatkuvasti, myös silloin kun he eivät esimerkiksi kiireestä johtuen pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin (Rajala 2019, 17). Vastaajat kokivat myös aikuisten välisen vuorovaikutuksen arvokkaana mallioppimisen mahdollisuutena lapsille.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kyselytutkimuksen avulla, miten tietoisesti varhaiskasvattajat kiinnittävät huomiota myötätuntotekoihin ja kuinka tavoitteellisesti niitä edistetään. Myötätuntotekojen edistämisen tavoitteellisuutta pyrittiin selvittämään kyselytutkimuksessa kahden kysymyksen avulla. Nämä kaksi kysymystä olivat sellaisia, joihin kaikki vastaajat eivät vastanneet. Ensimmäiseen kysymyksistä jätti vastaamatta yksi vastaaja ja toiseen kolme vastaajaa. Ensimmäisessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan, onko heidän lapsiryhmässään arjen pedagogisen toiminnan suunnittelussa erikseen käyty keskustelua siitä, miten he tukevat lasten myötätunnon kehitystä tai tapoja, miten he tukevat lapsia tekemään myötätuntotekojä toisille. Toisessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan, onko heidän lapsiryhmässään asetettu tavoitteita edellä mainittujen tukemiseksi. Molempien kysymysten vajaa puolet vastasi, että ei ole käyty keskustelua tai tavoitteita ei ole asetettu. Tulosten perusteella on mahdollista, että myöskään vastaamatta jättäneiden kohdalla heidän lapsiryhmässään ei ole käyty keskustelua tai asetettu tavoitteita tutkittavien ilmiöiden ympärillä. Ky-

symyksen muotoilu (onko... jos on, kuvaile omin sanoin mitä...) on saattanut vaikuttaa niin, että vastaajat ovat jättäneet vastaamatta, koska omassa ryhmässä ei ole käyty keskustelua tai asetettu tavoitteita.

Perehdyttäessä tarkemmin saatuihin vastauksiin, käy tuloksista ilmi, että yli puolessa vastaajien lapsiryhmistä oli käyty keskustelua tutkittavien ilmiöiden tiimoilta sekä asetettu niille tavoitteita. Keskustelun osalta nousi esiin yksittäisissä vastauksissa myötätuntotekojen sisältyminen kaveri- ja tunnetaitojen vahvistamiseen sekä ristiriitatilanteiden selvittelyyn Miniverson kautta. Yksittäisessä vastauksessa koettiin, että omassa ryhmässä myötätunnon kehityksen tukeminen ja myötätuntotekojen edistäminen tulee jo selkärangasta. Tavoitteellisuuden osalta tuloksista käy ilmi, että ryhmän tasolle tavoitteita ei ollut juurikaan asetettu, vaan tavoitteet olivat lähinnä yksilöllisesti yksittäisille lapsille asetettu heidän yksilöllisen kehityksensä ja tarpeidensa mukaan. Yksittäisessä vastauksessa nousi esiin tavoitteellisuus ryhmän tasolla, kun ryhmässä oli tavoitteena ratkaista riidat ja erimielisyydet puhumalla ja osallistamalla lapset ratkaisun tekemiseen. Tässä vastauksessa nostettiin esiin myös se, miten anteeksipyyntö ei ole tärkeintä, vaan saada lapsi ymmärtämään, että toiselle on tullut tilanteessa paha mieli ja myötätunteon kautta paha mieltä voidaan parantaa. Yhdessä vastauksessa nousi esiin se, että myötätuntoteot ovat osa kiusaamisen ehkäisy suunnitelmaa eli ne sisältyivät suurempaan kokonaisuuteen. Tulosten perusteella voi sanoa, että keskustelua oli käyty ja tavoitteita oli luotu enemmän myötätunnon kehityksen tukemiseen kuin myötätuntotekojen edistämiseen liittyen.

Yhteenvetona tulosten perusteella voidaan sanoa, että varhaiskasvattajilla oli erilaisia näkemyksiä myötätuntotekoihin liittyen. Varhaiskasvattajat olivat tunnistanneet omassa lapsiryhmässään erilaisia myötätuntotekoja, käsite oli heille tuttu ja puolet vastaajista kannusti lapsia myötätuntotekoihin esimerkiksi ristiriitatilanteen selvittelyssä. Varhaiskasvattajilla oli jo käytössään osana arjen pedagogista toimintaa erilaisia myötätunnon kehitystä tukevia sekä myötätuntotekojen toteuttamista edistäviä toimintatapoja ja ajatusmalleja. Varhaiskasvattajilla oli myös monipuolisesti erilaisia ideoita siitä, miten myötätuntotekojen toteuttamista voitaisiin edistää varhaiskasvatuksessa. Monille varhaiskasvattajien näkemyksille, toimintatavoille ja ideoille löytyi aiemmasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta tukea.

Myötätunnon kehityksen ja myötätuntotekojen edistämisen tavoitteellisuuden osalta johtopäätöksiä ei voida tehdä kovinkaan tarkasti ja tyhjentävästi. Osa vastaajista ei vastannut kysymykseen, jolloin aineisto ei kyllästynyt riittävästi luotettavien johtopäätösten tekemiseen. Vaikka vastaamattomuus todennäköisesti kertoo siitä, että tavoitteita ei ole asetettu, ei asiasta kuitenkaan voi olla varma, jotta tekisi sen pohjalta varmoja johtopäätöksiä. Tulosten pohjalta voi kuitenkin tehdä johtopäätöksen, että vaikka käsitteenä myötätuntoteko näyttää olevan varhaiskasvattajille tuttu ja he omalla toiminnallaan ovat pyrkineet edistämään myötätunnon kehitystä ja edistämään myötätuntotekojen toteuttamista, eivät he ole työskentelyssään kiinnittäneet tietoisesti huomiota myötätuntotekoihin. Tulosten pohjalta voi tehdä myös johtopäätöksen siitä, että edellä mainituista huolimatta toiminnan tavoitteellisuus kuitenkin tutkittavien ilmiöiden ympärillä melko heikkoa. Tavoitteellisuus on kuitenkin varhaiskasvatuksen laadun lähtökohta (Opetushallitus 2018, 22), eli toiminnan taustalla tulee olla pedagogisesti asetetut tavoitteet ja tiimin kesken yhteisesti sovitut tavat ja toimintamallit, millä pyritään saavuttamaan tavoitteita. Vapaa sana- kohtaan useampi vastaaja mainitsi aiheen tärkeydestä ja siitä, kuinka asiaa ei ole tullut ajateltu omassa työskentelyssä tarpeeksi. Tämä tukee johtopäätöstä siitä, että varhaiskasvattajat eivät kiinnitä kovinkaan tietoisesti huomiota myötätuntotekoihin tai tue myötätuntotekojen toteuttamista osana arjen pedagogista toimintaa kovinkaan tavoitteellisesti.

8 POHDINTA

8.1 Luotettavuus ja eettisyys

Huomioin tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden läpi koko opinnäytetyöprosessin. Huomioin luotettavuuden ja eettisyyden jo opinnäytetyön tutkimussuunnitelmassa, mikä on Kanasen (2015, 338) mukaan tärkeää luotettavuuden varmistamisen näkökulmasta. Tutustuin ennen tutkimuksellisen osuuden toteuttamista laajasti ja tarkasti aiheeseen liittyvään aiempaan teoriaan, jotta pystyin koko prosessin läpi varmistumaan siitä, että pysyn tutkimani aiheen viitekehyksessä. Kanasen (2015, 338, 353) mukaan on tärkeää perehtyä ensin tutkittavan aiheen ympärillä olevaan teoriaan, jotta tutkimustulokset vastaavat tutkittavaa ilmiötä. Tuomen & Sarajärven (2018, 165) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta on tärkeää, että tutkimuksen toteuttamiseen on riittävästi aikaa. Käytin opinnäytetyöprosessiin aikaa aiheen valitsemisen jälkeen vuoden, eli aikaa prosessille oli riittävästi. Aihe oli minulle mieluinen, mutta ei niin tärkeä, että se olisi vääristänyt tuloksia. Pystyin analysoimaan, tulkitsemaan ja tekemään aineistosta johtopäätöksiä puolueettomasti, koska minulla ei ollut tutkittavaan aiheeseen tunnesidettä. Tämä ehkäisi tutkimuksen reaktiivisuutta, eli sitä, että omalla toiminnallani vääristäisin tutkimuksen tuloksia (Kananen 2015, 339).

Kuvasin koko opinnäytetyöprosessin mahdollisimman tarkasti, jotta tutkimus saavuttaa luotettavuuden. Kanasen (2015, 353) ja Hirsjärvi ym. (2014, 232–233) mukaan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisen vaiheista ja tavoista kohentaa tutkimuksen luotettavuutta.

Validiuden, eli tutkimuksen pätevyuden näkökulmasta pyrin muotoilemaan kysymykset kyselylomakkeeseen tarpeeksi selkeästi, jotta vastaajat käsittivät ne siten, että heidän vastauksensa vastasivat tutkittavaa ilmiötä. Hirsjärven ym. (2014, 231) mukaan tämä on tutkimuksen validiuden näkökulmasta tärkeää, etteivät vastaajat tulkitse kysymyksiä väärin, mikä voisi johtaa vastauksiin tutkittavan ilmiön ulkopuolelle.

Saturaatio eli aineiston kylläntyminen lisää tutkimuksen luotettavuutta. Kun aineiston vastaukset alkavat toistaa itseään, on aineistossa saatu kylläntymispiste. Aineistoon tulee ottaa uusia havaintoyksiköitä tutkittavaksi, kunnes saavutetaan tämä kyllästymispiste. (Kananen 2015, 355.) Vaikka aineistoni koostui vain kymmenen henkilön vastauksista, koin, että aineisto kyllästyi mielestäni riittävästi saturaation saavuttamiseen. Aineistossa toistuivat samat vastaukset jo näinkin pienellä otannalla, enkä kokenut tarvetta kasvattaa aineistoa saturaation näkökulmasta uusilla vastaajilla. Muutaman kysymyksen osalla olisi ollut ehkä tarvetta suuremmalle otannalle, mutta en lähtenyt niiden takia laajentamaan aineistoa, koska tutkimuksessa minulle oli tärkeää varmistua aineiston keruussa vastaajien ammattitaidosta. Koin, että uusien havaintoyksiköiden haaliminen olisi tuottanut liikaa työtä suhteessa sillä mahdollisesti saavutettavaan hyötyyn tutkimuksessa.

Eettisyyden näkökulmasta noudatin hyvää tieteellistä käytäntöä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimusprosessissa, eettisesti kestävien tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien käyttö sekä muiden tutkijoiden huomioon ottaminen asianmukaisella tavalla heitä kunnioittaen viitaten heihin lähdeviittein heidän tekstiään hyödynnettäessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150–151.) Muun muassa nämä edellä mainitut hyvän tieteellisen käytännön mukaiset toimintatavat huomioin tarkasti opinnäytetyöprosessissani. Rehellisyyttä tukee prosessin avaaminen avoimesti, mihin pyrin opinnäytetyötä kirjoittaessani. Työskentelin prosessin ajan huolellisesti ja tarkasti, jotta saan toteutettua vaatimusten mukaisen tutkimuksen. Käyttämiäni lähteitä arvioin kriittisesti ja pyrin käyttämään mahdollisimman ajanmukaisia lähteitä, joiden oikeellisuudesta ja tieteellisyydestä pystyin varmistumaan. Tutustuin tarkasti erilaisiin tutkimis- ja arviointimenetelmiin lähdekirjallisuuden avulla ja pyrin valitsemaan tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaiset menetelmät. Teksti- ja lähdeviittausten kanssa pyrin olemaan erittäin tarkka, jotta kunnioitan asianmukaisella tavalla viittaamieni lähteiden tekijöitä ja annan heille heidän ansaitsemansa tunnustuksen teksteistään.

Eettisyyden näkökulmasta huolehdin niin aineiston keräämisessä, analysoinnissa, tulosten kirjaamisessa kuin johtopäätöksen tekemisessäkin aineiston ke-

räämiseen osallistuneiden vastaajien anonyymiyden säilymisen. Keräsin aineiston niin, että vastaukset olivat täysin anonyymejä eli niitä ei pystynyt yhdistämään tiettyyn yksittäiseen henkilöön tai toimipisteeseen. Tiedotin tarkasti kyselyn anonyymiydestä, tutkimuksen tarkoituksesta, tavoitteista ja kerätyn aineiston hävittämisestä vastaajille saatekirjeessä (liite 2).

8.2 Kehittäminen ja jatkotutkimukset

Tulosten perusteella myötätuntoteko käsitteenä oli varhaiskasvattajille tuttu ja he osasivat nimetä tekijöitä, joilla tukevat lasten myötätunnon kehitystä ja edistävät lasten toisilleen toteuttamia myötätuntotekoja. Myötätuntotekoihin ei kuitenkaan tulosten perusteella tietoisesti kiinnitetä huomiota, koska keskustelua oli käyty ja tavoitteita oli luotu lähinnä myötätunnon kehityksen tukemiselle ja yksilöllisesti yksittäisille lapsille. Tätä johtopäätöstä tukee varhaiskasvattajien vapaa sanaosioon jättämät kommentit siitä, miten aihe on tärkeä, mutta sitä ei ole tullut pohdittua aiemmin omassa työssä kovinkaan paljoa.

Käsitteenä myötätuntoteko on suhteellisen uusi, eli se ei varmaan ole vielä juurtunut käyttöön ja muutama varhaiskasvattaja koki, että aihe on tärkeä, mutta sitä ei ole tullut mietittyä omassa työssä. Myötätuntotekoja varhaiskasvatuksessa on viime vuosina Suomessa tutkittu esimerkiksi Rainion ym. opetushallituksen rahoittamassa hankkeessa ”Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa”, mutta lisää tutkimusta tarvitaan. Kehittämisen ja jatkotutkimusideana voisi tutkia tarkemmin sitä, miten myötätuntotekojen edistämistä voitaisiin tukea tavoitteellisesti varhaiskasvatuksessa. Tutkimusten perusteella (esim. Rajala ym. 2019, 6) myötätuntotekojen toteuttaminen tapahtuu lähinnä varhaiskasvattajilta lapsille, eli lasten toisilleen toteuttamien myötätuntotekojen edistämistä tulisi tukea tavoitteellisesti, jotta rooli niiden toteuttamisesta ei jää vain varhaiskasvattajille.

LÄHTEET

Ahonen, L. & Roos, P. 2019. Iloa ja oivalluksia! Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. 1. painos. Liisa Ahonen ja Piia Roos.

Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Auvinen, E. 2020. Kasvattajan itsetuntemus ja Internal Family Systems – sisäisen perheen harmoniasta myötätuntoiseen kohtaamiseen. Teoksessa Sarvela, K. & Auvinen, E. (toim.) Yhteinen kieli. Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. 2. painos. Helsinki: Basam Books Oy.

Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy. 21–35.

Empatian ja myötätunnon laajenevat kehät varhaiskasvatuksessa. n.d. Hankekuvaus. Luettu 4.4.2021. <https://blogs.helsinki.fi/laajenevatkehat/>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Kirjayhtymä Oy.

Holappa, A-S., Kangas, J. & Costiander Kati. 2019. Leikin olemus. Luettu 6.7.2021. <https://www.oph.fi/fi/blogi/leikin-olemus>

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Koivula, M. 2017. Lasten vertaisoppiminen päiväkodissa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy. 265–282.

Kurenlahti, E. 2020. Lapsuudentutkimuksen seura esittäytyy: Millä tavalla myötätunto liittyy lasten elämään varhaiskasvatuksessa tänä päivänä?. Helsingin yliopisto & Lapsuuden tutkimuksen seura. Luettu 4.4.2021. <https://lastentarhamuseo.fi/wp-content/uploads/2021/01/KM-Emma-Kurenlahti-My%C3%B6t%C3%A4tunto-t%C3%A4m%C3%A4n-p%C3%A4iv%C3%A4n-lapsen-el%C3%A4m%C3%A4ss%C3%A4-varhaiskasvatuksessa-Lastentarhamuseon-Tieteiden-y%C3%B6-2021.pdf>

Lipponen, L. 2016. Constituting Cultures of Compassion in Early Childhood Educational Settings. Teoksessa Garvis, S. (toim.) Nordic Children and Families. Luettu 3.4.2021. https://www.researchgate.net/publication/306132620_Cultures_of_Compassion

Nurhonen, L. 2017. Kertomuksia 3-5-vuotiaiden myötätuntotoeista. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

OECD. 2016. Global competency for an inclusive world. Luettu 10.3.2021. <http://globalcitizen.nctu.edu.tw/wp-content/uploads/2016/12/2.-Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Luettu 10.3.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Pelkonen, A. 2020. Traumainformoitu hoito. Läsnaoloa, myötätuntoa ja tunnetaitoja auttajille. Teoksessa Sarvela, K. & Auvinen, E. (toim.) Yhteinen kieli – traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. 2. painos. Helsinki: Basam Books Oy.

Pessi, B. & Martela, F. 2017. Myötätuntoista ihmistä ja työelämää etsimässä. Teoksessa Pessi, A., Martela, F. & Paakkanen, M. (toim.) Myötätunnon mullistava voima. PS-kustannus. 12–34.

Rainio, A. P., Kurenlahti, E., Nurhonen, L., Pursi, A., Hilppö, J. & Lipponen, L. 2020. ”Kohti elävää myötätuntokulttuuria”: Päiväkotien myötätuntokäytännöt liikkeessä. Varhaiskasvatuksen tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research 9 (2), 329-348. Luettu 1.4.2021. <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2020/08/Rainio-Kurenlahti-Nurhonen-Pursi-Hilppo-Lipponen-Issue9-2.pdf>

Rajala, A. & Lipponen, L. 2017. Narratives of compassion in early childhood education. Teoksessa Garvis, S., Phillilpson, S. & Harju-Luukkainen, H. (toim.) Volume 1. Early Childhood Education in the 21st Century: An international perspective. Luettu 3.4.2021. https://www.researchgate.net/publication/316554442_Narratives_of_Compassion

Rajala, A., Kontiola, H., Hilppö, J. & Lipponen, L. 2019. Lohdutustilanteet ja myötätuntokulttuuri alle kolmivuotiaiden päiväkotiryhmässä. Luettu 1.4.2021. <https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/lohdutustilanteet-ja-my%C3%B6t%C3%A4tuntokulttuuri-alle-kolmivuotiaiden-p%C3%A4>

Rajala, A., Lipponen, L., Pursi, A. & Abdulhamed, R. 2017. Miten myötätuntokulttuureja luodaan päiväkodeissa? Teoksessa Pessi, A., Martela, F. & Paakkanen, M. (toim.) Myötätunnon mullistava voima. PS-kustannus. 166–182.

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Riihonen, R. & Koskinen, M. 2020. Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salminen, J. & Poikonen, P-L. Opetussuunnitelma pedagogisena työvälineenä. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy. 56–75.

Saukkola, K. & Laane, T. 2017. Näe sydämellä. Luo arvostava yhteys lapseen. Kerava: KirsiConsulting.

Seppänen, A., Pessi, B., Grönlund, H. & Paakkanen, M. 2017. Myötätunto. Ihmissyyteen vastaaminen. Teoksessa Pessi, A., Martela, F. & Paakkanen, M. (toim.) Myötätunnon mullistava voima. PS-kustannus. 35–53.

Sosiaali- ja terveysministeriö. n.d. OECD. Luettu 10.3.2021. <https://stm.fi/ministerio/kansainvaliset-asiat/oecd>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Trogen, T. 2017. Pieni kirja luontevahvuuksista. Luettu 10.3.2021. <https://peda.net/joensuu/jsv1/vinkkipankki/pkll/p:file/download/b092d0bb90b2402a45136cb6eb1dd0ace665e670/pieni-kirja-luontevahvuuksista-2017.pdf>

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Varhaiskasvatuslaki. 13.07.2018/540.

LIITTEET

Liite 1. Sähköinen kysely

1 (4)

5.7.2021

Myötätunteot arjen pedagogisessa toiminnassa varhaiskasvatuksessa

Myötätunteot arjen pedagogisessa toiminnassa varhaiskasvatuksessa

Tämän sähköisen kyselyn vastaukset toimivat aineistona opinnäytetyössäni, jonka tarkoituksena on kartoittaa, miten myötätunteot näkyvät osana pedagogista toimintaa varhaiskasvatuksen arjessa. Alkuun kuvaan lyhyesti myötätunteota käsitteenä, koska kyseessä on melko uusi käsite, joka ei välttämättä ole vielä kaikille tuttu.

Myötätunnon kokeminen toista ihmistä kohtaan voi johtaa tekoihin, joita kutsutaan myötätunteoiksi. Myötätunteon tavoitteena on pyrkiä lievittämään esimerkiksi toisen ihmisen surua, mielihapaa tai kärsimystä. Myötätunteot ovat erilaisia pieniä tekoja, joiden ajatellaan tuovan toiselle hyvää mieltä. Myötätunteoiksi mielletään muun muassa mukaan ottaminen, lohduttaminen, jakaminen, suojeleminen ja auttaminen.

1. Onko myötätunteoko käsitteenä sinulle kuinka tuttu? Vastaa asteikolla 1-5, 1=Ei lainkaan tuttu-5=Erittäin tuttu

Merkitse vain yksi soikio.

	1	2	3	4	5	
Ei lainkaan tuttu	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tuttu

2. Kuvaile omin sanoin, miten ymmärrät käsitteen "myötätunteoko".

---

2 (4)

5.7.2021

Myötätunteot arjen pedagogisessa toiminnassa varhaiskasvatuksessa

3. Näet tilanteen, jossa toinen lapsi satuttaa toista lasta. Kerro omin sanoin, miten toimit tilanteessa?

---

4. Millaisia erilaisia myötätuntekoja olet nähnyt lasten toteuttavan toisilleen arjessa omassa lapsiryhmässäsi?

---

5. Miten tärkeänä pidät lasten myötätuntekojen äärelle pysähtymistä ja niiden vahvistamista omassa toiminnassasi osana arjen pedagogista toimintaa?

Merkitse vain yksi soikio.

1   2   3   4   5

En kovinkaan tärkeänä   Erittäin tärkeänä

6. Kuvaile omin sanoin, miten omalla toiminnallasi osana arjen pedagogista toimintaa tuet lasten myötätunnon kehitystä ja myötätuntekojen toiselle osoittamista?

---

3 (4)

5.7.2021

Myötätunteot arjen pedagogisessa toiminnassa varhaiskasvatuksessa

7. Onko teidän lapsiryhmänne arjen pedagogisen toiminnan suunnittelussa erikseen käyty keskustelua siitä, miten tuette lasten myötätunnon kehitystä tai tapoja, miten tuette lapsia tekemään myötätuntekoja toisille? Jos on, kerro omin sanoin, mitä olette keskustelleet.

---

8. Onko teidän lapsiryhmässänne asetettu tavoitteita sille, miten tuette lasten myötätunnon kehitystä tai myötätuntekojen toteuttamista toiselle? Jos on, kuvaile millaisia tavoitteita.

---

9. Miten mielestäsi lasten myötätuntekoja voitaisiin edistää varhaiskasvatuksessa osana arjen pedagogista toimintaa?

---

4 (4)

5.7.2021

Myötätunteot arjen pedagogisessa toiminnassa varhaiskasvatuksessa

10. Vapaa sana - halutessasi voit kertoa lisää ajatuksiasi aiheeseen liittyen

---

Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sisältöä.

Google Forms

Liite 2. Saatekirje

Hei,

Toteutan osana opinnäytetyötäni sähköisen kyselyn, jonka tarkoituksena on kartoittaa, miten myötätuntoteot näkyvät osana pedagogista toimintaa varhaiskasvatuksessa. Haluan selvittää varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä liittyen myötätuntotekoihin varhaiskasvatuksessa. Kiinnostukseni kohdistuu siihen, miten tietoisesti myötätuntotekoihin kiinnitetään huomiota ja kuinka tavoitteellisesti niitä edistetään.

Kysely toteutetaan xxxx-päiväkotiketjun varhaiskasvattajille, eli varhaiskasvatuksen hoitajille ja opettajille. Kyselyssä on avoimia kysymyksiä sekä monivalintakysymyksiä. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu täysin nimettömästi, eli yksittäistä vastaajaa ei pysty vastausten perusteella yhdistämään tiettyyn yksittäiseen henkilöön tai toimipisteeseen.

Kyselyn vastaukset toimivat siis opinnäytetyöni aineistona, jota analysoin. Vastaukset kerätään vain analysointia varten ja hävitän ne saatua opinnäytetyön valmiiksi.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 10 minuuttia. Olen todella kiitollinen kaikista vastauksista, vastaamalla autat todella suuresti minua opinnäytetyöprosessissäni.

Tämän sähköisen kyselyn vastaukset toimivat aineistona opinnäytetyössäni, jonka tarkoituksena on kartoittaa, miten myötätuntoteot näkyvät osana pedagogista toimintaa varhaiskasvatuksen arjessa. Alkuun kuvaan lyhyesti myötätuntotekoa käsitteenä, koska kyseessä on melko uusi käsite, joka ei välttämättä ole vielä kaikille tuttu.

Kiitos paljon avustasi opinnäytetyöni toteutuksessa!

Ystävällisin terveisin,

Nea Paajanen